

శ్రీ రస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము

కందుకూరు. రుద్రయకవిప్రణీతము.

[Handwritten signature]

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1916.

All Rights Reserved.

251-21
12-2-16

PRINTED BY
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,
AT THE AUDI SARASWATY NILAYA PRESS,
69, MALAYAPERUMALL STREET, MADRAS.—1916.

పీఠిక.

ఈనిరంకుశోపాఖ్యానము రచించినమహాకవి రుద్రయ్య, స్వర్ణకారుడు (కమసాలి), ఇంటిపేరు కందుకూరివారు, ఇతనితండ్రి పెదలింగన్న, తల్లి పేరు దెలియుట కేయాధారము లేకున్నను జతుర్ధాశ్వాసాంతపద్యమునందు 'సాధ్వీశతవినుత చెన్నమాంబానుత' అని సోమేశ్వరునకు విశేషణము వాడినందున నీచెన్నమ్మ తల్లియనియు, నీమె సోమేశ్వరువరప్రసాదంబున రుద్రయ్యను బుత్త్రిగాఁ బడసియుండవచ్చుననియుఁ దోచుచున్నది. ఈతనినివాసస్థలము నెల్లూరిమండలమునందలి కందుకూరనుగ్రామము. ఈతనివంశమువార లిప్పటికి నాయూరనున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఇతఁడు గుంటుపల్లి భాస్కరుని కాలమువాఁడగుటచేఁ గ్రీ॥ శ॥ ప్రాంతమువాఁడని కవులచరిత్ర నుడుపుచున్నది. ఇక్కవి నిరంకుశోపాఖ్యానమే కాక సుగ్రీవవిజయ మనుమఱియొకప్రబంధమునుగూడ రచించెను. ఆగ్రంథమును గుఱించి యీకావ్యమునందఁ బ్రశంసనేయకుండుటవలన నీకబ్బమురచించినపదపదానిని రచించినట్లుఁ హింప వలసియున్నది.

ఇతం డాశ్వాసాంతగద్యమునందు 'పెదలింగనార్యగర్భార్జవపూర్ణిమాత్రేయ' యని వక్కాణించియున్నాఁడు. తొల్లిటికవు లెల్లరు మాతృగర్భము నర్జవమునకుం బోల్చి తాము చంద్రులమని చెప్పియుండిరే కాని యీలాగునఁ జెప్పలేదు. ఇట్లునుడువుటకు నేదేని పూర్ణాభిప్రాయము కవి మనమున నుంచుకొనియుండు ననవలసియున్నది. ఊహింప విద్యజ్ఞులు ప్రార్థితులు. ఈగ్రంథమును గందుకూరిసోమేశ్వరనాథునికిం గృతి యిచ్చెను. యీకవి స్వర్ణకారుండయ్యను నిప్పటిదురభిమానదుర్విదగులవలెఁ గాక యత్యంతము దేవబ్రాహ్మణభక్తియు, ఆస్తిక్యముఁ గలిగినవాఁడనుటను నీతనిగ్రంథమునందచ్చటచ్చట సమయోచితముగ వర్ణింపఁబడినపద్యంబులే చాటుచున్నవి. ఈతనికవిత్వము మిక్కిలి రసవత్తరమును, మృదుమధురపదభూయిష్టంబును, కాశికీవృత్తి ప్రవిష్టంబును, ద్రాక్షాపాకోపశోభితంబును నై పఠితృశ్రోతృజనంబుల హృదయంబుల మహానందాంబుధి నోలలాడించుచున్నది. ప్రాథపదప్రయోగమును, సమాస సంవిధానచాతుర్యమును బట్టిచూడ నీతనివ్యాకరణశాస్త్రపాండిత్య మపారమని తోచుచున్నది. వర్ణనాసందర్భముల

యందు సమయానుగుణముగఁ జక్కనిలోకోక్తుల నిముడ్చి రసభావాదులఁ బోనాడక స్వభావోక్తిని వర్ణించుకవులలో నితని నెవ్వరుఁ బోలరనఁ దగును. ఈ గ్రంథమున విటజనుల వేషభాషలును వారిపై వేశ్యకాంతలు ప్రయోగించుమా యోపాయంబులును నెంత ముచ్చటగ నెంత రమ్యముగ వర్ణింపఁబడి యున్నవో చూడుఁడు. ఈ గ్రంథము నెట్టివేశ్యా లంపటుఁ డైనను జక్కఁగఁ జదివి యర్థము గ్రహించినచోఁ దోడన వారియం దాతనికి రోత జనించుట యబ్రము గాదు. ఈతనికవిత్వము గుఱించి సక్రమముగ నెంతేని వ్రాయవలసియున్నను దీతీక లేమిఁగాలాంతరమున నగుఁగాక యని మండుకప్పుతి యొనర్చినందుల కెంతయుఁ జింతగ నేయున్నది. ఈ గ్రంథమునందలికథ తెనాలి. రామకృష్ణుని పాండురంగమాహాత్మ్యములోని నిగమశర్మకథ ఛాయననుసరించియున్నది. ఆదికావ్యమగు శ్రీరామాయణము పితృభక్తి, యాశ్రితసంరక్షణము మున్నగునీతులనువలె, మృదుమధురముగాఁ బ్రియురాలు మందహాసముచేఁ గ్రేగంటి చూపులచేఁ గచకుచవిక్షేపణములుమున్నగు విలాసములచేఁ బ్రియుని మనము నొవ్వసిరీతిఁ దనయిష్టమును దెలియఁజేయునట్టి కావ్యము'లోకములో నెంతధనికుఁ డైనను వేశ్యలోలుఁ డేని నిష్కదరిద్రుఁ డై మహావమానమునం బడి చెడు ననియు, మార్భ్యముచేత నేనియు భగవద్భక్తి గల్గినచో దరిద్రుఁ డైనను భగవత్కటాక్షంబున నత్యంతైశ్వర్య సంపన్నుఁ డగుననియు'—నిట్టి నీతుల మనోహరముగ బోధించుచున్నది.

కావున రసికా గ్రణులు నీతిబోధకములును, రసపత్తరములును, సలక్షణములు నగునిట్టి మహాకావ్యంబుల గ్రహించి చక్కఁగఁ జదివి, కాకితములు మున్నగునవి చతుర్గుణితక్రయధనమునకు సైతము దొరకని ప్రకృత ఘోరయుద్ధసమయంబునఁ గూడ సంస్కృతాంధ్రభాషాపోషణ బద్ధదీక్షు లగుటంజేసి వ్యయప్రయాసముల కోర్చి ప్రాచీనంబు లగు సద్గ్రంథంబులఁ బ్రకటింపుచున్న బ్రహ్మశ్రీ, వావిళ్ల. రామస్వామి శాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ గారికి మిగులనుత్సాహంబుఁ గలుగఁజేయుచు, గ్రంథవిషయవిమర్శనంబునఁ బురాతనాధునాతన గ్రంథరస వైలక్షణ్యముం గనుఁగొని, యుభయభాషాపాండిత్యముం బడసి యానందింతురు గాత యని యెంతయు ధీమంతులఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడ.

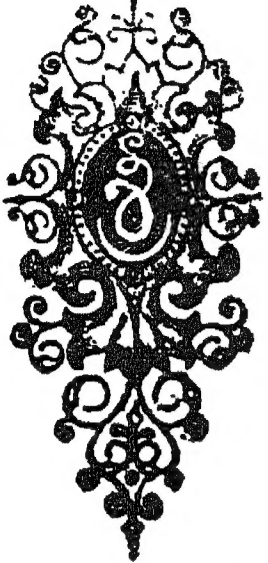
శ్రీమదుత్పల. కాళిక. వేంకటాచారసింహాచార్యులు.

శ్రీ రస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము

వీరిక.

భాషారమణీవిమృష్టపటరాజీవోత్తమాంగార్చ్యుఁ డా
ర్యాభామాపరిణేత సర్వజగదారాధ్యుండు మూర్తిత్రయీ
శోభాకందము కందుకూరినగరీసోమేశ్వరస్వామి లో
కాభీష్టంబు లొసంగుఁగాతఁ గరుణాయత్తైకచిత్తంబునన్.

1

సీ. పక్కిరాతేజిపై నెక్కినయభ్యాసి, చాణూరుఁ ద్రుంచినసత్యరాశి
సిరిమన్మోధనము మ్రుచ్చిలిన కన్నపువొంగ, గొల్లచేడెలతోఁడుకోడెకాఁడు
భువనమంతయుఁగన్న పుత్రుఁగాంచినతండ్రి, స్వర్ణాంబరముఁగట్టు వన్నెబెట్టు
పౌరస్వభోగిపైఁ బవళించుసుఖవాహి, పరమపదం బేలుపాదుసాహి
గీ. తూనవుల కెల్ల నిజపదస్థరణమాత్ర, నైహికాముష్మికము లిచ్చునట్టిదాత
కందపురజనార్దనుఁడు భీకరవిరోధి, మర్దనుఁడు భక్తలోకంబు మనుచుఁగాత.

2

క. శతకోటికల్పవాటీ, శతకోటిద్యుతుల సవ్యసతి గల్గినయా
చతురాస్యు నఖిలవిద్యా, చతురాస్యుఁ దలంతుఁ గావ్యసర్గంబునకున్.

3

సీ. చంద్రరేఖాసమాసంగరంగస్తాళి, శోభితహారవత్సోజపాలి
శమదమాన్వితమనస్సమధూళిసుమధూళి, లసమాననానాకళాప్రతోళి
ప్రతిపక్షరాక్షసప్రాణానిలవ్యాళి, దీప్రానుకంపారసప్రణాళి
రాజీవగేహాసరస్వతీముఖ్యాళి, సతజనవ్రాతమానసమరాళి

గీ. రాజశేఖరచేతగపయోజహేళి, సకలనిగమార్థకుసుమభాస్వన్నధూళిఁ
జిరకృపాలోకపోషితసేవకాళిఁ, గాళిఁ బ్రణుతింతు సుపదరింఛోళికొఱకు.

4

ఉ. ఏళికసానియై యనిమిషేందునిభాస్యల కాదరంబుతో
వాలికచూపులం బనులవై పులుదెల్పు సమస్తదేవతా
పాలికఁ జంద్రజూటకులపాలికరాజదురోజవాళికం
గాళికఁ బాదసేవకశిఖావళికాళికఁ బ్రస్తుతించెదన్.

5

- నీ. కొమ్ముపై సవతిఁ గైకొని నిల్చె నని నాథుఁ, తొమ్ముపై నిల్చె నారూఢిమహిమ
 సఖిలలోకాధీశుఁ డగునాయకుని దెచ్చి, యిల్లటం బిచ్చి పుట్టింట నిలిపెఁ
 దనపేరు మున్నఁగా ననిమిషాదులచేతఁ, బ్రణతింపఁగాఁజేసెఁ బ్రాణవిభుని
 వినమజ్జసులఁ బ్రోవ నొనరించెఁ బతివాలుఁ, గన్నఁ దామరలందుఁ గాఁపురంబు
 గీ. చక్కదనమున నీరేడుజగములందు, సవతుఁగాంచనిసుతుఁగాంచె ధవునికరుణఁ
 దలఁపఁజెల్లదె గుణధన్యఁ గలుషశూన్య, సాధుమాన్యఁ గృపానన్య జలధికన్య. 6
- శా. భూషామాక్తికకాంతి దేహరుచితోఁ బోరాటమాడక మరు
 ద్యోషాగత్నకిరీటరూపసుషమాయోయుజ్యమానాంఘ్రి ని
 శ్శేషశ్రీ విరిదమ్మిగద్దియ సమాశ్లేషింపఁ గొల్వొందు నా
 భాషాదేవిఁ దలంచెదక రసలసదాభాషావిశేషార్థినై. 7
- ఉ. చెక్కిటఁ బత్రవల్లరి సృజింపఁగఁబూని మనోజకేళి నా
 యక్కట దీర్పవే యనుచు నక్షరపంక్తి లిఖింపఁగాఁ దద
 న్యక్కృతకైతవంబు హృదయంబున నారసి ప్రాణనాథుతో
 నొక్కపిసాళినవ్వు నసలొత్తఁగ నవ్వెడువాణిఁ గొల్చెదన్. 8
- ఉ. శుష్కవచశ్శిలాతతుల సూటిగఁ జూచి మహాకవిశ్రవ
 శ్శృంగులికావిదారణము సల్పఁగ నేర్చినజాణలార మీ
 ముష్కరతాసమున్నతికి మ్రొక్కెద నాయెడఁ జూపరాకుఁడీ
 దుష్కవులార సాధుజనదూషణభూషణభూషితాత్ములై. 9
- క. అని యిట్లుదేవతాప్రా, ర్థన మాపాదించి గురులఁ బ్రణవించి పురా
 తనకవుల నెంచి దుష్కవి, జనపశువుల నోసరించి సమ్మదమొదవన్. 10
- వ. ఏ నొక్కమహాప్రబంధంబు సేయ నూహించియున్న సమయంబున. 11
- నీ. శార్దూలచర్తమో జాళువాచేలయో, కాని నిద్దపుమేనఁ గట్టినాఁడు
 కమనీయభస్తమో గింధచూర్ణమొకాని, వాసనలో పెదఁజల్లఁ బూసినాఁడు
 ధవళభుజంగమో తారహారమొకాని, మృదుతరగ్రీవధరించినాఁడు
 తతజటాజూటమో ధమ్మిల్లమొకాని, పాలుపార నొదలఁ బూసినాఁడు
 గీ. చంద్రఖండంబో పుష్పగుచ్ఛంబో కాని, మూర్ధసీమ నతిప్రేమ ముడిచినాఁడు
 జంగ మొక్కఁడు నిర్జితానంగమూర్తి, నిదురవోవంగ వచ్చి నాయెదురనిల్చె. 12
- క. నిలిచినఁ దచ్చరణాంబుజ, ములకు ననేకప్రణామములు సేసి కృతాం..
 జలీనైన నన్నుఁ గని కో, మలవిరళగభీరధీరమధురోక్తులచేన్. 13
- వ. కవీంద్ర సమ సరసనిస్తంద్రంబుగా నీవు సృజింపంబూనినకావ్యకన్యకాలలామంబున

కుంకువగా నాయురారోగ్యమహాభాగ్యంబు లొసంగెద నన్నుం బరిణేతం జేయు మని
యానతిచ్చెఁ దదనంతరంబ. 14

క. తలతల మనుచీకటితోఁ, దెల తెలవాటంగ లేచి తెలియఁగ నపు డా
కలచందము నామనమునఁ, గలచందము నొక్కటైనఁ గడువేడుకతోన్. 15

ఉ. ముంగలనిల్చి సర్వజనమోహనదేహనవీనకాంతిమీ
రం గరుణానిరీక్షణపరంబుగ నీగతిఁ బల్కినట్టియా
జంగమసౌర్యభౌముని భుజంగమభూషణుఁ గా నెఱింగి యు
ప్పొంగి తరంగితప్రమదపూరితమానసపగజుండనై. 16

ఉ. నామది నెప్పుడుం బ్రమథనాయకు నిష్టసుఖప్రదాయకన్
సోమశరీరుదానవసమాహారారుఁ గృతీశుఁ జేయఁగాఁ
ప్రేమజనించు నాదరణపేశలుఁ డమ్మహనీయమూర్తి యే
మామకభాగ్యసంపదనుమాసముదంచితవామభాగుడై. 17

గీ. వచ్చి కృతికన్యకాసముద్వాచామునకు, శుల్కముగ నాయురారోగ్యసుప్రసిద్ధు
లిత్తునని యల్లుడగుటకు నిచ్చగించె, నింతకంటెను సౌభాగ్య మెందుఁ గలదె. 18

ఉ. కోమలవర్ణధామయును గోవిదసం స్తవనీయలక్షణ
స్తోమఫలాభిరామయును శుంభదలంకరణప్రసాధన
స్థేమయు నప్రతర్క్యగుణసీమయు నై నమదీయకావ్యక
న్యామణి నిచ్చి మంచుమలయల్లుని నల్లునిఁగా నొనర్చెదన్. 19

సీ. తలపై వియద్గంగ గలుగునిత్యస్నాత, కైలాసగిరిదుర్గ మేలు నేత
త్రిపురంబు లొకకోలఁ ద్రెళ్ల నేసినవాఁడు, కందర్పుఁ గెల్చినయందకాఁడు
పాపరాఁ దాల్చినపరుఁడు విక్రమరంహుఁ, గరిదైత్యుఁబారిగొన్నపురుషసింహుఁ
డంబుజాక్షికి దేహ మర్థ మిచ్చినదాత, కలితసారుఁ గుమారుఁ గన్నతాత

గీ. మదపదరిదరిద్రాణవోర్తండలాగ్ర, జాగ్రదసురాగ్రచరనిహింసనవిశాలు
శూలిరాజపరిష్కార్యశూలినామ, ధన్యుఁ డర్హుండుకాఁడె మత్కావ్యమునకు. 20

వ. అని యుద్దేశించి. 21

==: షష్ట్యంతములు. :==

క. దుస్సాధుప్రథమసుధా, భిస్సారిబలాతిరేకభీదానునకున్
నిస్సీనుకామదోహిప, యస్సురధేనునకు నాశ్రితాధీనునకున్. 22

క. ధూపాయిత్తగోపాయిత, పాపాయితదనుజసుకృతభాసితదనుజా
టోపున కగజాపున కగ, చాపున కాసక్తభక్తసల్లాపునకున్. 23

క. రంగత్కరుణారసహృద, యంగమధ్యంగారునకు లతాంతాయుధమా

- సాంగారున కాశ్రితగిరి, శృంగారున కపరిమేయశృంగారునకున్. 24
- క. కటకాయితఫణికి శిఖా, గతశీతలఘ్నికి నర్థకాంతామణికిన్
గుటిలఖిలదనుజగజ, స్ఫుటనకళాస్పటికి దేవదాదామణికిన్. 25
- క. ప్రేయస్సితగల్లునకున్, సాయకముఖదళితరాత్రిచరమల్లునకున్
గాయజగురుభల్లునకున్, మాయాభిల్లునకు మంచుమలయల్లునకున్. 26
- క. కాశీపట్టణముఖ్యని, వేశున కపనీశసౌధవేశునకు వియ
తేజునకుఁ గందపురసో, మేశునకుఁ బ్రభానిరస్తహిమకాశునకున్. 27
- వ. సముజ్జ్వలాలంక్రియాభిరామంబుఁగా నాసమర్పింపంబూనిన నిరంకుశోపాఖ్యానం
బనుకృతికన్యాలలామంబున కాజన్మకథ యెట్టిదనిన. 28
- మ. అసహాయపరి మేయదుర్జయబలాహంకారదుర్వారవై
రిసహస్రప్రతిఘస్రచూరణచణోద్రేకాసివిద్యుత్సము
ల్లసనానంతరజాయమానమహితద్రాఘిష్ఠగర్జాఘనుం
డసమానాకృతి ధర్తశీలుఁ డనురా జత్యంతసంతుష్టుఁడై. 29
- క. కొలువున్నయెడకుఁ దనని, ర్మలతేజము సూర్యతోడ మార్మలయంగా
పులహుఁ డనుమాని నిర్గత, కలహుఁడు చనుదెంచె శిష్యగణసంవృతుఁడై. 30
- క. చనుదేర నెదురు గాఁజని, మునిసింహుని నర్ఘ్యసాద్యముల సంతుష్టా
త్తునిఁ జేసి రత్నసింహా, సరమునఁ గూర్చుండ నునిచి సవిధతోడిన్. 31
- వ. తాను నొక్కసముచితాసనంబునఁ గూర్చుండి ప్రసంగవశంబున నిట్లనియె. 32
- నీ. ఆటుకాస్త్రములందు నడిగినతా వెల్ల, నిదమిత్థ మని తెల్పు నెవ్వఁ డోపుఁ
దెలిసి ధర్తాధర్తములు పాలునీరు నేర్పఱచిన ట్లెవ్వఁ డేర్పఱపనేర్పు
నమరాదికమనీయ మగుతపస్సామ్రాజ్యపట్టంబు నెవ్వఁడు కట్టుకొనియె
లోకంబునకు దురాలోకంబు బ్రహ్మవ,లోక మెవ్వఁడు నేయు లోకమందు
- గీ. మీరు దక్కంగ నోత్రిలోకీరహస్య, కర్తమర్తవివేకజంఘాలదృష్టి
ఫాలలోచనపరభక్తిపారవశ్య, దళితకామాదిరివువర్గకలహ పులహ. 33
- క. ఒక వేదమొ యొకకాస్త్రమొ, యొకధర్మమొ యొక్కనయమొ యొకవినయంబో
యొకశమమొ యొక్కదమమో, సకలము నీయంద కలవు చాతుర్యనిధీ. 34
- ఉ. ఓమునిసార్వభౌమ సుజనోత్పలశీతలదామ వాక్పణి
స్వామి తలంక నేము మది సందియ మొక్కటి విన్నవించెదన్
దామరసాక్షకీర్తనమొ తత్త్వరహస్యమొ యిస్సిగో యితం
డేమి తలంచె నిప్పు డని యెన్నకుఁడీ మిముఁ జాల వేఁడెదన్. 35

- క. వ్యసనములలోనఁ బ్రథమ, వ్యసనము సంభోగకాంక్ష యదిదోషమతీ
మన మనఁగ విందు నందుం, బ్రసరించినవాఁడు పాపబాహుళ్యఁడు కలఁడే. 36
- క. నా విని మునిశేఖరుఁ డో, భూవల్లభ వెఱవ నేల బుధసంస్తుత్యం
బీవాక్య మేమి యల్పమె, నీనడిగినయంత మోహనిర్ణిద్రుఁడవే. 37
- చ. అడిగిన నేమి దోసమె సమస్తధరాతలనాథ కోరికల్
నుడువుల నున్నవే మనసులోపలఁ గాక రతిప్రసంగముల్
దడవనియంతమాత్ర నె విదారితమోహుఁడె యీవిచారముల్
విడువుము వాగ్విశేషమును విశ్రుతవేషము మోక్షహేతువే. 38
- క. కావున విచారమేటికి, భూవర విను సకలదోషములకు నిరాఘా
టావాసమా నె కడుకరు, జావేశధురీణచిత్తుఁడైన ధరిత్రిన్. 39
- చ. కలరుసుని మనోజశరకంపితధైర్యశరవృత్తై తలం
పుల పచనంబులం గ్రియల భోగనతీజనమంద యిచ్చ ని
చ్చలముగఁ బూని తక్కినవిచారము దూరముఁజేసినట్టిమొ
క్కలపుమనుష్యులుం బుధులు గాననిసద్గతిఁ గన్నవా రిలన్. 40
- మ. అది యీజన్మమునందుఁ జేసినవివేకాయత్తిసద్వృత్తసం
పదకా దోనరపాల పూర్వకృత మామాహాత్మ్యనిస్సూర్తి యెం
త్తదురాచారధురీణుఁ డైననఘసంతాపంబు రాదేని య
మృదనారాతికృపావిపాక మది సంభావ్యుండు వాఁడేకిన్. 41
- వ. దీని కొక్కయితహాసంబు కలదు చెప్పెద సావధానాంతరంగుఁడ వై విను మని
యిట్లు చెప్పందొడంగె. 42

క థా ప్రా రం భ ము.

- సీ. కమలాకరము తొటఁ గమలాకరము తొట, జలజాతవిస్సూర్తి తెలియఁబడక
రాజమండల మాట రాజమండల మాట, కువలయప్రియవృత్తి వివరపడక
మాణిక్యచయ మాట మాణిక్యచయ మాటఁ, గ్రొత్తడాటసెలంగ గుఱుతుపడక
యమరదీర్ఘిక తొట నమరదీర్ఘిక తొట, ఘననువర్ణాబ్జత గానఁబడక
- గీ. గోపురము తొట మణిమయగోపురంబు
తొట గురుసమున్నతిమెయిం దేటపడక
ద్వాపరంబున విలసిల్లుద్వాపరంబు
గరిమఁ దనరారు మాణిక్యపుర మనంగ. 43

శా. మాణిక్యక్రియమాణసౌధసుషమామాయాసరి తర్తుకా
మైణాక్షీసహభీతిసంభ్రమభరవ్యాలోకమానాభ్రగా
క్షీణానర్గళహాసభావిదళితస్థితాంధకారత్రియా
మాణూభూతసితాన్యపక్షతతికం బాపట్టణం బల్పమే.

44

సీ. వైహూర్యకల్పితద్వారదీప్తులు పుష్య, రాగకవాటజప్రభలఁ బెనుప
మరకతకుడ్యసంపాతధీధితి మహా, నీలవేదీశ్రీకి నెనరుఁ జూపఁ
బద్ధరాగోజ్జ్వలప్రాసాదరుచి విద్రు, మస్తంభకాంతుల మనుతఁ బ్రోవఁ
వజ్రకుట్టిమశోభ వరమాక్తికస్యంద, నచ్చాయ కేప్రాద్దు నట్టు సేయ

గీ. దీప్రగోపురగోమేధిక ప్రకాశ

మనుదినంబును దనకుఁ దో డభిలషించు

నిఖిలమణిసంపదలు నందు నెరయుకతన

మణిపురం బండ్రు దానినామము నృపాల.

45

క. గురుతరము తత్పురాంతర, ధరణీసురశాస్త్రకొవిదత్వం బాహా

గురుతరము గాదు నారద, గురుతరముం గాదు వారిఁ గూడి వచింపన్.

46

సీ. అత్యంతబాల్యంబుండ విశ్వామిత్రు, లాశ్చర్య మొందుశౌర్యంబుఁ జూపి
యుజ్జ్వలకాంతిచే నుగ్రధర్మ మడంచి, మహిజనాశ్రయసత్యమహిమఁ బొంది
యాజగమానితమగు మహావని నెల, రుచు సమున్నతమగు రూఢిఁ జెలఁగి
యతులగంభీరత సంభోధి లంఘించి, గరిమ నలంకారకలితు లగుచు

గీ. స్వప్రగల్భతఁ బాలస్త్యజయముఁ గాంచి, మజనవారణలీలఁ గైకొని యయోధ్య
బలసమగ్రతచేఁ బట్టభద్రులైరి, రామవిభు తొర యప్పురి రాజవరులు.

47

క. ఇచ్చెద నని సురశైలముఁ, దెచ్చియు శోధించి విలువఁ దీర్పఁగ నడుగన్

బుచ్చుకొనఁ దిరుగ నమ్మఁగ, నచ్చటఁ గలవై శ్యులందు నధముఁడె చాలున్.

48

క. అం దరుదారుజఘన్యజు, లందఱు దారుణబలాధ్యు లగుదురు ధృతిచే

మందరము లయ్యుఁ దెలియన, మందరము ల్వింత గాదె మహిమండలిలోన్.

49

సీ. చెక్కుటద్దములపైఁ జిలునవ్వు చినుకులు, వాఱ మోవి చలించుపాటఁ బలికి
కనుకొప్ప లరవంచి కర్ణాంతములు దాట, నలుసాల నృత్యంబు దొలుకఁ జూచి
కొదమజక్కవవంటి గుబ్బవంటికెలంకు, గాన రా జిలుఁగుఁజెంగావి గప్పి
కచభారకుచభారకటిభారములచేతఁ, గాయంబు త్రైభంగికముగ నిలిచి

గీ. ప్రియవయాస్యాభుజాసమర్పితకరాబ్జ, లగుచుఁ దమయిండ్లముంగిళ్ల నప్పురమున
నిటులతో మాటలాడెడువెలవెలందు, లన్యవేశ్యలకుఁ గొలందులా జయింప.

50

ఉ. ఒక్కొక్కవేళ దేవపతియొద్దకు నారదుఁ డేగుడెంచి యా
జక్కవగబ్బిగుబ్బెతలచక్కఁదనంబును నాట్యవిద్యయున్
ముక్కువనేతలున్ విటులమర్త మెఱుంగుటలుం గణింపఁగా
గ్రక్కున దేవలోకగణిక ల్తటవంతురు సిగ్గుపెంపునన్.

51

ఉ. దండకు నేగుడెంచి విరిదండకు విల్వయొసంగి పుష్పకో
దండనిశాతమార్గణవిదారితభావముఁ జెందలే మయో
దండకు నీకు నోయబల దండము దండము దండ మంచు దో
ర్దండము లెత్తి మ్రొక్కుదురు స్రక్కరిఁ గన్దొని పారపల్లవుల్.

52

గీ. ప్రకటకటకంబు పాదవిభ్రాజితంబు
నైనయగసంఘ మని చూచి యచలభావ
హౌన్యమున నాగసంఘాత మండ్లు సుకవు
లచటిమదకుంజరముల నేమని నుతింతు.

53

క. మనసైన నీడుగుట్టముఁ, గనుఁగొనలే రచటిఘోటకములకు భువిలో
మన సైన నీడు గా దా, యనఘనిరాఘాటజవసమగ్రతచేతన్.

54

క. ఒకకొన్ని మదికిఁ దోచినఁ, బ్రకటించితిఁ గాని యచటిబహువస్తుసమృ
ద్ధికత శతపత్రసంభవు, నకు నైన గణింపరాదు నరనాథమణి.

55

క. ఆపురమునందుఁ జేయుం, గాపురము సమస్తజనులుఁ గణుతింప బుధ
త్వాపతి మతి రెండవభా, పాపతి సురశర్మ కర్తసౌప్తవగురుఁ డై.

56

కా. చాతురై వ్యద్యపరాయణుండు బహుశాస్త్రగ్రంథనిర్ణత వి
ఖ్యాతాచారధురంధరుండు హరిపాదాంభోజసేవాకళా
సాతత్యప్రథితుండు లక్షణవిరాజత్కవ్యసర్గక్రియా
దైవతీయాకసరోజనూతి యతఁ డేతన్మాత్రుఁడే భూవరా.

57

క. పరకాంతాముఖిదోషా, కరకాంతిస్పర్శనమునఁ గడుమొగుడుచు నా
ధరణీసురు నేత్రంబులు, సరసీజము లన్నమాట సహజము గాదే.

58

కా. శిష్టత్వంబున వేదశాస్త్రపఠనశ్రీచేత నాధాతకుం
దృష్టింపంగ నశక్యఁడైన ధరణీదేవోత్తమున్ శ్రౌతని
ర్దిష్టాచారధురంధరత్వమున నార్దివ్యజ్యంబు సల్పంగ న
గ్నిష్టోమాద్యులు సేసి నాతఁడు భువిన్ గీర్వాణసంతుష్టిగన్.

59

మ. అతిభక్తిం గృహిణీలలామము పదవ్యాసంగచంగాత్త యై
ప్రతివారంబును భక్త్యభోజ్యములు సంపాదించి వడ్డింపఁగా

నతిథుల్ భోజన మాచరించి సుఖులై యాశీర్వదింపంగ నా
చతురాస్యాస్వయవార్ధిచంద్రమునకున్ సంతోష మెంతో యగున్.

60

ఉ. ఎంత కృపావిపాకభర మెంతనిరంతరధైర్య మాదరం
జెంత వివేక మెంత భయ మెంత ససమ్మదభావ మెంత యా
శాంతమనస్కమాళికి నిశాంతమునం ధరణీసుపర్వు ల
శ్రాంతము భోజనోత్సవము సల్పుతటిన్ గణనాధికంబుగన్.

61

సీ. అభ్యాగతారాధనాపాద్యమానార్హ్య, పాద్యపాదగిపూరపంకిలంబు
భోజనానంతరభాజనమృతఘృత, స్వచ్ఛమధుద్రవపిచ్ఛిలంబుఁ
బరిశీలితాగమోపన్యాసపరశిష్య, బృందవాక్సందర్భతుందిలంబుఁ
గాంచనవేద్యలంకారచూర్ణాయిత, ప్రకటితకర్పూరసికతిలంబు

గీ. దేవపూజావసరసముద్దీప్యమాన, చారుమణిరంగవల్లికాశర్కరిలము
మహిప నుతిసేయఁ జెల్లదే యహరహంబు, నాతనిగృహంబు సకలభాగ్యావహంబు.

క. అల రెండువేలజిహ్వలు, గలవానికి నైనఁ దరమె గణుతింపఁగఁ ద
జ్జలజాసనకులజార్పిత, కలమాన్నసమోదవేదగర్భశ్రేణిన్.

63

క. అది యెంతైనను గలదో, కదనజయాధార తజ్జగన్నుతమహిమా
స్పదచరితుఁడు సుతహీనత, మదిచింతిలు టెంతవారు మానరుసుమ్మి.

64

గీ. విప్రుఁ డింటికి వచ్చిన విమలభక్తి
నన్నదానాదు లొసఁగి నెయ్యమునఁ జేరి
యయ్య పుత్రులు మీకెంద అనుట గాని
యితర మేమియు నడుగఁ డాక్షితిసురుండు.

65

సీ. నందనుం డాత్మాభినందనుండై ముద్దుమాటలఁ గరఁగింప మలయువారిఁ
దనయుండు సముదంచితనయుండై చదువ నా, గమపురాణాదులు గఱపువారిఁ
సూనుండు వాక్యప్రసూనుండై పెద్దలఁ, బూజింపఁ వేడుకఁ బొందువారిఁ
నాత్మజుం డధికరూపాత్మజుండై భార్య, యును దాను మెలఁగంగఁ దనరువారిఁ

గీ. జూచి హాకృష్ట బ్రహ్మాదిసుతులఁగాంచి, నట్టి త్రైలోక్యగురుని దేవాధినాథు
నిన్ను సేవించువారికి నిస్తనూజ, భావమా యంచుఁ జింతించు బ్రాహ్మణుండు.

66

ఉ. ఏమిజపంబుఁ జేసిరోకొ యేమి తపంబొనరించిరోక్కొ యే
మేమి సవర్య లార్యతతి కిచ్చిరోకో జగదేకపూజ్యులై
తాముఁ దనూజరత్నములుఁ దామరతంపరయై చెలంగువా
రీమహిఁ దొల్లి యంచు నుతియించు మహిసురుఁ డాత్మలోపలన్.

67

ఉ. ఓరమణీమనోభవ సమున్నతదుష్కృతదావపాపకా

ప్రథమాశ్వాసము.

సారము పుత్రుఁ డాప్తవనచైత్రుఁడు గల్గమి నంచ లేనికా
సారమువోలె నాసరసిజప్రభవాన్వయవార్ధిచంద్రుసం
సార మసార మై మిగుల సన్నతి కెక్కకపోయె దుస్థితిన్.

మ. నరలోకంబునఁ గల్గుతీర్థముల మాన్యప్రక్రియం గ్రుంకనీ
నరకక్లేశనివారకంబు లగునానాక్షేత్రముల్ మెట్టనీ
యురరీకారముతోడ యజ్ఞములు వేదోక్తంబుగాఁ జేయ నీ
పురుషుం డాత్మజహీనుడై సుగతికిం బోనేరఁ డుర్వీశ్వరా.

సీ. సిద్ధాంజనము వేఱు సిద్ధింపవలయునే, పుత్రుండు గలిగిన భూవరేణ్య
సురమహీజమువేఱు దొరకంగవలయునే, తనయుండు గల్గిన మనుజనాథ
యమరరత్నము వేఱు సమకూటవలయునే, తనయుండు గల్గిన ధారుణీశ
దైవధేనువు వేఱు దక్కంగవలయునే, సూనుండు గల్గిన మానవేంద్ర

గీ. సుతుఁడు గల్గినఁ బరలోకసుఖముఁ గాంచు
నాత్మజుఁడు గల్గఁ గుల మెల్ల నతిశయిల్లుఁ
గొడుగు గల్గిన ఋణశుద్ధిఁ బడయవచ్చుఁ

— బరమసుఖకారణము తనూభవుఁడు సువ్యే.

క. తొడుకులు లేనిమనుష్యుఁడు, విడిముడి గలఁడైనకంటె విశ్వములోనక
గొడుకులు గల్గిన మనుజుఁడు, బడుగైనను మేలు కుముదబంధుకులీనా.

క. కావునఁ దనయావాప్తికి, భావమ్మున నమ్మహానుభావుఁడు ధరణీ
దేవుఁడు నతగతిక్రియో, సావల్లభు దూఱ నతనిస్వప్నమునందున్.

ఉ. ఓనియమానుషంగ భవనోన్నతభాగ్యతరంగ దీనర
క్షానిపుణాంతరంగ సుతుఁ గాంచెదు చంచదుపాయశాలి భా
షానతసర్వమాళి హితసారసహేళి నటంచు నిందిరా
ప్రాణసఖుం డొసంగె ఫలరాజము నద్భుతదివ్యతేజమున్.

వ. ఇ ట్లిచ్చిన.

మత్తకోకిల. లేచి యంతకు మున్నె మేల్కొని లీల నాస్యపదద్వయీ
సేచనాదులు దీర్చి ఖాతపుజీరఁ గట్టి రయంబ కా
లోచితం బగుగేహకృత్యము లోలిఁ జేయుసతీమణిన్
జూచి యిట్లను వింటివే యిక్కఁ జోద్యపుంగల యంగనా.

ఉ. ఓకలకంతకణ్ఠి జలజాంబకుఁ డాదరపూర్ణచిత్తుడై
నాకలలోన వచ్చి నలినప్రభవాన్వయ చింత యేటికిన్
నీకొకపుత్రుఁ డార్యమహనీయచరిత్రుఁడు గల్గు నంచు ల

- క్షీకుచగంధలిప్త మగుచేత ఫలం బొక టిచ్చె నావుడున్. 76
- క. మనపాలిట నున్నాఁ డా, వనరుహలోచనుఁడు లోకవంద్యుఁడు లేకుం
డిన వచ్చు నె దయ నిట్టి, చ్చు నె పక్వం బైన ఫలము సుతేఫల మనుచున్. 77
- ఉ. ఓసరసీరుహాసనకులోదధికల్పమహీజ భక్తర
క్షాసముదగ్రమానసుఁడు శౌరి దయాగుణహారి మీ నిది
ధ్యాసకుఁ జాల మెచ్చి వరదాన మొసంగె నొసంగఁ జెల్లదే
దాసులఁ బ్రోచుచింత మురదానవహంతకు నేఁడు వింతయే. 78
- సీ. అన్న చేఁ బరిభూతుఁ డగుదైత్యుఁ గాచిన, శరణాగతత్రాణపరిచయంబు
మకరపీడిత మైనమదదంతిఁ బ్రోచిన, యార్తరక్షాసముద్వమనిరూఢి
తండ్రి నిర్బంధింపఁ దనయు రక్షించిన, భక్తలోకాధీనభావరేఖ
రారాజువలన ధర్మజు నుద్ధరించిన, యాశ్రితపక్షపాతానువృత్తి
- గీ. వఱచెఁ గాఁబోలు ననుచు నవ్వరె సమస్త, జనులు ననపత్యదురితదుస్సహసమీర
సముదయోద్ధూతచేతోంబుజాతబుధవి, నీతు పిముఁ గావకున్న నోనిర్మలాత్మ. 79
- క. అక్కవలాక్షుం డాద్యుఁడు, దక్కఁగఁ బోషకులు గలరె తలపోయంగా
నిక్కల నిక్కల సందియ, మొక్కింతయు లేదు కోర్కు లొనఁగూర్చుఁజాఁడీ. 80
- చ. అని యనిరోధబోధమహిమాన్వితమానస గాన యాదళ
న్వినజదశాక్షి భర్తఁ గలవాక్కలనంబునఁ దేర్చి మించి య
త్యనుపమితాన్నదానవిభవతిశయంబున విప్రకోటులన్
దనుపుచు నెప్పటట్లు సముదగ్రత నుండఁగఁ గొన్నినాళ్లకున్. 81
- క. శరణాయితభరణాయత, కరుణారతుడైన దనుజఘస్తరుకృపచేఁ
దరణి భరియించుప్రాగ్గిశ, కరణిన్ భూసురునితరుణి గర్భముఁ దాల్చెన్. 82
- క. నలుపెక్కెం జనుముక్కులు, తెలుపెక్కెన్ జెక్కు లారు తీరువహించెన్
బలిసె నునుగొను శశికళఁ, గెలసెన్ నెమ్మేన గమనఫేలన మొలసెన్. 83
- గీ. వామలోచన మధ్యంబు లేమిచేతఁ, జాల కృశమై రమామనస్సామికరుణ
గలిగి నష్టాడె యభివృద్ధిఁ గనియె నార, హరికటాక్షేక్ష దారిద్ర్యహరణదీక్ష. 84
- గీ. పాలఁతు లెల్ల మెచ్చ భూమిభృత్సారంబు, సంగ్రహించె విప్రసారసాక్షి
యద్దిరయ్య వింత యాఁడురాజర్కంబు, నిర్వహించె సతు లఖర్వముతులు. 85
- మ. హృదయేశ ప్రమదంబుతోఁ గుచయుగీహేరాశనీలత్వసం
పదతో నాననపద్మపాండినుముతోఁ బ్రస్తాయమానాంగరా
గదుకూలాదిజగుప్పతో జడివతోఁ గార్భ్యంబుతోఁ బ్రావృడం

బుదకల్పాలకగర్భ ముద్ధుగధురాపూర్ణత్వముఁ జెందఁగన్.

86

క. అమృతపయోధిలలామం, బమృతకరుం గాంచినట్లు హరికృపవలనన్

సుముహూర్తంబున భూసుర, రమణీరత్నంబు పుత్రరత్నముఁ గాంచెన్.

87

క. వైదికశేఖరునకుఁ బు, త్రోదయకాలమ్మునందు నుచ్ఛాతములొ

మేదురపులకాంకురములు, మోదారంభంబునకును మొలకలవోలెన్.

88

జ. ఇట్లుపరిమితసంతోషసంతర్పితాంతఃకరణుండును సంభృతసమయసమానేయసముపరత
కరణుండును దనయోత్సవసమాలోకనోత్సాహసాహచర్యసమాయాతసమీపగ్రామ
సకలగోత్రామరసన్నిధిసంజల్పితహరిప్రసాదప్రసంగుండును గలితకర్పూరతాంబూల
దానసంతోషితస్వాంతనీరంధ్రపుగంధ్రీజవరంపరానిరాఘాటకోలాహలశ్రీప్ర
సాదితగృహాంగణరంగుండును భూరిదానచంగుండును నై పెన్నిధానంబుఁ గన్నపేద
చందంబున మేఘోదయంబుఁ గాంచినమయూరంబుకరణి కోమలవలాహకంబుం
గనుంగొన్నచాతకంబుకై వడి హరిప్రసాదంబు నాలోకించుమోగీశ్వరునిపోలిక
నభినవభానుబింబంబు పీఠీంచుకమలాకరంబువిధంబునఁ బూర్ణచంద్రు దర్శించుకల
శాంబుధితెఱంగునసరోవరంబు నిర్వర్ణించుతర్జునునిమాడ్కి ఫలితసహకారంబు నిధ్యా
నించురాజకీరంబువడువునఁ బ్రియనందన సుందర్భనానందకందళతుందిలహృదయార
విందుం డై యావిజ్ఞానస్వచ్ఛందుండు జాతకర్తంబు యథాశాస్త్రంబుగా నిర్వర్తించి
తదనంతరంబ.

89

గీ. పదిదినంబులు నూతకప్రాప్తిఁ గడపి, పనునొకండననాఁ డఘాపహజలాభి

షేక మొనరించి బాంధవనైకపరివృతాత్ముడై యుండు నతనితో నవనిసురులు.

90

మ. అశనప్రగ్రహదానధర్మసురశర్తాకర్తసంపన్న పం

చశరాకారుఁడు నీకుమారుఁడు వచస్సంభారదుర్వారుఁ డై

విశదానర్గళశేముషీనుహిమచే వేదాదివిద్యానిరం

కుకుఁ డొనన్న నిరంకుశుండె యనియెన్ తోణీసురుం డాఖ్యయున్.

91

క. ఈరీతి నమృహిసురుఁ, డానూఢచరిత్రపాత్రుఁ డగుపుత్రునకున్

బేరొసఁగె నాణిముతైపుఁ, బేరొసఁగిన కీర్తి బుధులు పేరుకొనంగన్.

92

క. ఆన్నప్రాశన చౌలము, లున్నతిఁ గావించెఁ జేసె నుపనయనము వి

ద్యన్నుతుఁ లెసఁగఁ దనూజున, కన్నలినాసనకులీనుఁ డాగమసరిణిన్.

93

మ. చదివించెం ద్రయివాక్యముల్ గఱపె శాస్త్రంబుల్ పఠింపించె సా

మృదవిష్టప్రతిభిం గవిత్వము రచింపంజేసె గానక్రియా

విదురుం గా నొనరించె వైదికకులూవిరూఢత నాకారసం

పదుపేతం గుణధన్యఁ గన్యఁ గరమొప్పం జేసె నుద్వాహమున్.

94

గీ. అనిర ధని ధర్మశీలుఁ డోమునివరేణ్య, నిప్రతకయుండు వేదాదివిద్యలంగుఁ
జతుగుఁడైమించె నట్టి శైశవమునంద, యుద్భుతంబందెఁ దద్వార్తలొనతీవె. 95

శా. గంధర్వీకృతశృంగిరాజ సురగంగానద్ధకేశా నువ
ద్గంధర్వీకయశోవిపాక కరుణాధన్యావలోకా లస
త్కంధిస్థాపితకాలహుట విరమదైత్యారిఘాటప్రమా
దాంధంభావుక సింధుగామరరిపు ప్రాశోపహాసాస్పదా. 96

శా. కార్ణీ బంధురకంతమన్తధదిధక్షావక్షవీక్షా శిఖా
తార్ణవ్యజ్వలదంబకజ్వలససిధ్యత్పావసేవా కళా
తార్ణాద్యస్తవగమ్యవాంఛితనితాంతస్వాంతమందారకా
పార్ణిస్థానవిభాసమానమధుహాబ్రహ్మాదిబృందారకా. 97

క. కవిత్వముఖకేళివసనం, భవిత్వవచగ్గనుసుమపూజ్యపదయుగదమున
స్సవిత్వచారిణాంకలోచన, భవత్పష్టాహారణచణ కృపాపరిపూర్ణా. 98

పంచచామరము. చరాచరాదరానుషక్త సాధులోకవజ్రపం
జరా జరానిరాసిదేహ సత్యనిత్యహక్ష్పియం
కరా కరాళరాక్షసాపకార కాహవక్రియా
పరా పరాశరాదిమానిభక్తియుక్తితత్పరా. 99

గద్య. ఇది శ్రీమత్కాళీవరప్రసాదలబ్ధలబ్ధవర్ణవర్ణనీయకవిత్వభారేయ పెదలింగనార్య
గర్భార్ణవపూర్ణమాత్రేయ గురువరాచార్యపదారవిండమిళిందాయనూన సకలవిద్యజ్ఞన
విధేయ రుద్రయనానుధేయప్రణీతం బయిననిరంకుశోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబం
ధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

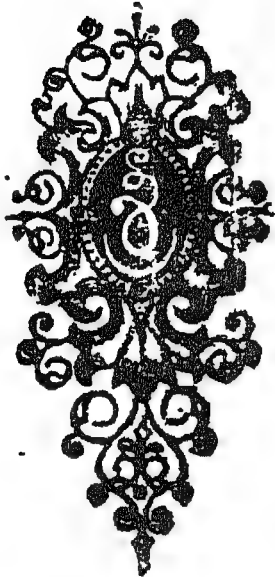

శ్రీ రస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

పతిసాయక సుమన

శ్రీపద నిర్ధూతశమనసింధురసరదై

త్యాపహ హిమవద్భాభృ

ద్భాపాలమహేశ కందపురసోమేశా.

1

గీ. అవధరింపుము తత్త్వవిద్యావివేక, దళితకామారిరిపువర్గకలహః దైన
పులహః డిట్లని పల్కె నాభూవరేణ్య, శేఖరునితోడ వచనవైచిత్రి మెలయు.

2

క. వినుభూపాల ధరాసుర, తనయునిమహిమంబు లెన్నఁదరమా విద్యా
వననిధి హరివరలబ్ధుం, డనఘాత్తుఁడు తొల్లిజన్తమం దనితెలియున్.

3

సీ. వేదముల్ ద్రుహిణాననోదయం బగునాటి, కొదువఁ దీర్చుకొనుటకొఱకు వచ్చె
నన శాస్త్రములు వాని వెనువెంట నంటును, సందియంబులు దీర్చుకొందు మంచు
వచ్చెనో యనఁగను వానివీఁకనె పురాణములును సంశయాంశములు వీడ
వచ్చెనారా యన వరగుణప్రాధిమ, తావచ్చి ప్రాథగాఁ చలఁచె ననఁగఁ

గీ. జదువఁజూడఁగ విన మది కొదువునంత, వేదశాస్త్రపురాణాదివిద్యలెల్లఁ
దనరె హరిలబ్ధ మగునట్టిజననమహిమ, వాని కేమిటఁ గొదు వెన్న వశమె భూప.

4

క. అదిగనుక నన్నివిద్యలు, పదఁపడి చతురత్వ మొందెఁ బాల్యమునందే
మొదల హరిమహిమ వానికిఁ, బిదపక్ష హరిజన్తబలము పెనఁగొనె నటులన్.

5

చ. ఉడుపతిజాటజూటసరిదుద్యదభంగతరంగనిస్వనా
జడిమపరాభవిష్ణుతరశబ్దసమగ్రత నాటుశాస్త్రముల్
తడయ కుపన్యసింప విబుధప్రకరంబులు వచ్చి సందియం
బడుగనలేరు ధీకృతికి నర్హులు లేరు ధరాతలంబునన్.

6

క. ఈరీతి నతఁడు విద్యా, పారీణత సంగ్రహించి బాల్యమునందున్
జారుతరక్తిర్ని దిక్కుల, నారూఢిగఁ బర్వఁజేయ నాసమయమునన్.

7

ఉ. భూవలయంబునం గలుగుభూసురసంఘము లేగుదెంచి వి

ద్యావిధవంబు చూచి యితఁ డంబురుహాసనమూర్తి గాక భూ

దేవకుమారుడే యని మదిం గలపోయఁగ నంతలోపలన్

యశావన మంకురించె వసుధాదిపవిత్రకుమారమాళికిన్.

8

గీ. బాల్యసంపూర్ణభావంబు పాయఁబాయఁ, దరుణయశావనలక్ష్మీ నర్తనము నూపె

నధికతరమైన తెరతీసినంతలోనె, బిత్తరముఁ జూపుపాతరక తై వోతె.

9

సీ. తొలుతఁ దుమ్మెవలతోఁ దులమాఁగునెఱికురు, లేరీతి నుండుఁ గౌమారవేళ

మునుపు తామరలకు మొనఁజూపుతెలికన్ను, లేవిధంబున నుండు యశావనమున

మొదలఁ జందురునందుఁ గొదువ లెన్నెడునాస్య,పద్మమేగతినుండుఁ బ్రాయమునను

మున్ను బంగారుపెంపు హసించుదేహ మే, వైఖరి నుండు మేల్వయసునందు

గీ. నీవె తలఁపోసి చూచుకొమ్మా వివేక, శీలు నే వర్ణనము సేయఁ జాల వాని

మహితసౌందర్యలీలల మన్తఘండు, యక్షరాజాత్మజుండు జయంతుఁడందు.

10

ఉ. ఆతరుణావనీసురుఁ డొకప్పుడు వీధికి రా విలాసిని

వ్రాతకశోరధైర్యకుధరంబులు తుత్తుమురై చనం దయా

ర్ద్రేతరవృత్తి నేయునతఁ డింటికిఁ బోవ నిరస్తచాపుఁడై

చేతులు తీయఁగా మరుఁడు సెజ్జసయిం బడు భూవరోత్తమా.

11

ఉ. చక్కనివాఁడు నై మిగులఁ సన్నుతికెక్కిన యశావనంబు నై

దిక్కులఁ బిక్కిటిల్లుజగతీసురతేజము నై తలంప నే

యక్కఱ లేనికాపురము నైనధరాసురసూనుఁ డెంచఁగాఁ

జక్కెరవింటివాని నెకసక్కెము లాడఁడె భూవరాగ్రణీ.

12

ఉ. ఆరమణీయయశావనవయగిపరిపాటి నతండు వైదికా

చారముఁ గట్టిపెట్టి బహుశాస్త్రపురాణపరిశ్రమంబు ని

స్సారముగాఁ దలంచి విటచర్యకుఁ జిత్తముఁ జేర్చె దుష్క్రియా

ఘోరత కిట్టివార లెడసొచ్చుటఁ గంటిమొ వింటిమొ నృపా.

13

క. రాజా యేమని చెప్పుదు, నాజగతీసురుని మొదలియణకువకును ధా

త్రిజనులు రోయునప్పటి, యోజన కాశ్చర్యమయ్యె నొకపర్వత మై.

14

చ. ధరణిసురాత్మజుండు గుణధన్యుఁడు వీఁ డని పెద్ద లెన్న నా

ధరణముతో నుతింప సముదంచితకీర్తిసమృద్ధి నంత శే

ఖరమగు సెల్ల నంత ఘనకల్తషవృత్తికిఁ దెచ్చెఁ జూడుమా

పురుషులభాగ్యమున్ జిగురుఁబోలులచి త్తము నెట్లుమాటునో.

15

- సీ. వదులునీర్కా విదోపతులు గట్టుట మాని, వలిపెంపుఁజల్వదోపతులు మరగె
దళముగా గోపించందనము వెట్టుట మాని, తిరుమణి కొనగోర దిద్దఁ జొచ్చె
గడితంపుమేలుపచ్చడము గప్పట మాని, దుప్పట్లు సైకాలుఁ గప్పఁ దొడఁగెఁ
బ్రతివారపంచాంగపఠన సేయట మాని, కొక్కొక్క శాస్త్రంబు గొణఁగఁ దివిరె
- గీ. బ్రహ్మకులవర్యసాహచర్యంబు మాని, చేరి కాముకసంసర్గసేయఁ బూనె
సమిధలకు నేడకేడకేఁ జనుట మాని, తొడఁగె నేప్రాద్దు లంజమందులకుఁ దిరుగ. 16
- సీ. అటువంటివాఁడు గాఁ డతఁ డంచుఁ బరు లెంచ, నెఱుఁగరాకుండఁగఁ దిరిగితిరిగి
వినఁగలఁ డీమాట యనుచు సందేహింపఁ, గడల సంశయముగా నడచినడచి
కాఁబోలు నని విన్నకన్నవా రెన్న నేర్పువఁ గని యానలు వోయివోయి
తప్ప దాతఁడు విటధర్తంబువాఁ డనఁ, జతురకాముకవృత్తి జరపిజరపి
- గీ. చలి విడిచినాఁడు నాఁటికి జగ మెఱుంగ, నతఁడు మెలఁగంగఁ దొడఁగె నౌంఱయనంగ
శాస్త్రపారీణతాసముజ్జ్వలభుజంగ, తత్త్వ మితనికి ఘంటాపథం బనంగ. 17
- చ. పరువడి మిత్రసంతతికేఁ బంచశరోపనిషద్రహస్యముల్
నిరతముఁ దెల్పుచుండుఁ గమనీయతరస్వరమాధురిక సవి
స్తరసురతాగమైకపథచారి యనక విటుఁ డయ్య మేలుగా
ధరణిసురాత్మజుండు నిజధర్తముఁ దప్పఁ దొకింతయేనియున్.
- 18
- ఉ. మాపులు వారకామిల చొక్కపుగుబ్బలపై దువాళపుం
గోపులు సూప రూపమునఁ గోయిలమూఁకలఁ బచ్చవిల్లుఁబూఁ
దూపులు దాఁచి దేహలతతో విహరించెడుమారుడో యనక
మాపులు గాఁగ భూసురకుమారుండు నిచ్చలు వచ్చు వీధికిన్.
- 19
- సీ. చల్లడ మామీఁదఁ జలువఁబట్టినదట్టి, దలివంపుదుప్పటి దానిమీఁద
మొల జముదాళి చాయలపిడియంబు చేఁ, బడగనూరియూఁ జిల్లబటువు చేతఁ
దనువున మంచిగండము దానిపై గంద, పొడి యందుమీఁద కప్పురపురజము
వలకారి సిగతాయెతులు దానిపై జాజి, విరు లందుపై నొంటిపొరరుమాలు
- గీ. మీఱ ఘనసారతాంబూలసౌరభప్ర, వాహవహగంధవాహప్రరోహమోహ
వశవిశాలేక్షణాజనస్వాంతుండగుచు, రాత్రులఁజరించుచుండు నాబ్రాహ్మణుండు.
- సీ. జ్ఞాతినవెండ్రుకల్ సవరించికట్టిన, పసిఁడివ్రాతరుమాలు దుసికిలంగ
నిదురచాలమి మాంద్యమొదవఁ జూచెడుకన్ను, లరవిరికెందమ్మివిరులు దాల్చు
వాడుఁ జూపినలేతవాతెఱ పలుదాకి, జిలుగుటెండలఁ జిమచిమయనంగ
వలిపెదుప్పటి వల్లెవాటు జాతీ యొయారి, చిటులుగందపుఁబూత చెలువమమర

గీ. మారశాస్త్రాధికారదుర్వారవార, వారిజాస్యాతిసారస్యవచనరచన
కృతపరీరంభసంభోగకేళిఁ దేలి, వీధి కేతెంచు టేపటివేళ నతఁడు.

2

ఉ. చూపరపుట్టునప్రమితశోభితమా క్తికప ద్ధరాగముల్
తాపనఁ జేసిచట్టిజిగిదంతపుమిద్దియలందు నక్షవి
ద్యాపటిమంబు నూపు వెలయాండును దాను వినోదలీలఁబా
రా పది దచ్చి యిత్తిగ దుగా యని పన్నిద ముగ్ధడించుచున్.

2;

సీ. కొదమచందురువంటిచుదుటఁ గస్తురినామ, మొఱపు మించఁగ దిద్దు నొక్కరితకుఁ
జిమ్మచీకటి గ్రమ్ము క్రొమ్ముడి గొజ్జంగ, లొనరఁగాఁ దుఱుమువే తొక్కరితకు
జక్కవకవంటిచన్నుల హారంబు, లొయ్యఁగా దీర్చు నొం దొక్కరితకు
మించుఁదీఁగెను మించుమేరఁ గప్పరగందఁ, మొప్పుగా నలఁదు మతొక్కరితకు

గీ. నొకతె చెక్కులపై మకరికలు వ్రాయు
నొక్కతెను మెల్ల జడ తీలు చిక్కుఁ దీయు
నొక్కపని యెప్పుడును గల్గియుండుఁ గార్య
భరము లే దనఁగూడ దాబ్రాహ్మణునకు.

23

క. వారాహము వారణగిరి, వారాన్నిధి వారణాశి వారణవరదున్
వారాంగనాజనస్థర, జారూధి న్నరువఁ డాతఁ డనఘుఁడువోతెన్.

24

సీ. నిగమశాస్త్రంబులు నేర్పినగురువుఁగ, న్నొన నెన్నఁడును లేనికోప మెత్తుఁ
దీర్ఘయాత్రాపరాధీనులఁ గనుఁగొన్న, మది నెన్నఁడును లేనిమంట పుట్టు
వైదికాచారప్రవర్తిష్ఠు నీక్షింప, నిల నెన్నఁడును లేనియేవ గలుగు
శమదమాధికుఁ డైనసన్యాసిఁ గనుఁగొన్న, మును పెన్నఁడును లేనికనరు దోఁచు

గీ. సంధ్య యన్న శిరోవ్యధ సంభవించు, భస్మధారణ మన్నఁ దీవరము వొడము
దేవపూజావిధానంబుఁ దీర్చు మన్న, నేబ్ర ముదయించు నాబ్రాహ్మణబ్రువునకు.

25

సీ. తలిదండ్రులకు సమ్మతంబుగా నతిథిస, త్క్రియ యటంచు నొకింత గిలుబుఁజేయుఁ
బారుగూళ్లఁ గలమాన్యభూముల ధాన్యంబుఁ, గ్రియవెట్టి విడుచుఁ బరస్పరంబుఁ
దనపైఁ బరామర్శ దప్పియుండు తెఱింగి, దొడ్డసో మ్మేమైన దొంగిలించు
నప్పచెల్లెండ్రపై నాదరంబులు నూపి, యరణముల్ గొనిపోయి యపహరించు

గీ. బలపమును గత్తియును బూని ప్రజలయిండ్లఁ, గన్నవెట్టని దొక్కటేకాని కొదవ
కడమదుర్వృత్తు లన్నియుఁ గఱచె నతఁడు, లంజతల్లులచేతిమల్ల టకుఁగాఁగ.

26

౧. మఱియు నొక్కవిశేషంబు గల దాకర్ణింపుము.

27

౨. అఖిలనారాంగనామనోహరవిహార, నిరతుఁ డౌ నైన నందులో నిరుపమాన
గానపరిణతచంపకగంధి యనెను, వాలుఁగంటికి మిక్కిలి మేలువాఁడు.

28

క. మరుఁడేల చంద్రుఁ డేటికి, మరుదంకుర మేమిపనికి మనుజేశ్వర యా
తగుణి కడగంటఁ గాదే, పురుషులదై ర్యంబు లేదు పా మ్మనిపింపన్.

29

చ. అమృతరసంబు లుట్టిపడ నాలతిఁజేసినవీణాహోపలన్
దుమదుమగా నచోమహిను దోఁపఁగ గీతముఁ బాడుచున్నన్
క్కమలదళాయతేక్షణ నఖంబులఁ గిన్నర మ్రోయఁ జేసినన్
దమకము పుట్టపండ జనతాహృదయంబులు తాతఁ జేసెనే.

30

చ. పలుకక యుండె నేని శితపంకజలోచన యాదరంబు పైఁ
జిలుకకయుండె నేని విటశేఖరులన్ గరుణావిదూరుడై
యలుగులపాలుసేయు విషమాస్త్రిఁడు తత్తరుణీలలామ లో
నలుగుట కాదు ప్రాణముల కల్గుట దేహవిసర్జనార్థమై.

31

క. అది గనుక దివిజవేశ్యల, సదనంబుల నున్నమానిసంతతితలఁపుల్
గుదిగుంపులు చేసి మధిం, పదె యవకాశంబు గలుగ స్వర్గమునందున్.

32

సీ. వాలుఁగన్నులచేత వలలఁబెట్టుటె కాక, యభ్యసించిన దొక్కయదటుఁజూపు
ముఖచంద్రురుచులచే ముళ్లుపెట్టుటె కాక, సంతరించిన దొక్కవంతనవ్వు
బటువుగుబ్బలచేత బ్రమలఁ బెట్టుటె కాక, సంఘటించిన దొక్కజాటుఁబైట
వెలిద్రొక్కు సిగ్గుచే వెతలఁ బెట్టుటె కాక, యలవరించిన దొక్కకులుకుఁబలుకు
గీ. గాఢయావసమున గాసివెట్టుటె కాక, నేర్చుకొన్న దొక్కనెఱతనంబు
తరుణివిభ్రమంబుఁ దలపోయ శక్యమే, ధాత కైన వానితాత కైన.

33

సీ. సాహిత్యమార్గంబు చాకఁజేసిననాఁడు, సంగీతమునఁ ప్రీతి సల్ప నేర్చు
సంగీతవైఖరి సమ్మతింపనివేశ, నింపుగా వీణవాయింప నేర్చు
వీణావిరావంబు వెగటువోచినయప్పు, సొగటాలవేడుక చూప నేర్చు
సొకటాలపైఁ గోర్కి సుదకు వచ్చినయంత, వింతమాటల గారవింప నేర్చుఁ

గీ. జదువఁ బాడంగ నింతంత చతుర గాదు, వీణవాయింప నింతంత జాణ గాదు
జూద మాడంగ నింతంత జూటగాదు, ప్రతిభ పల్కంగ నింతంత ప్రాధ గాదు.

34

చ. తగవరి మాటకారి నయధన్యపదార్థముపట్ల మిక్కిలిన్
దెగువరి కంతుకేళిఁ గడిదేతినజాణ రసజ్ఞకోటిచేఁ
బొగడతఁగాంచినట్టిగుణభూషణ ముద్దులగుమ్మ దానికిం
దగనిది చేసె నానలువ దారుణనిస్వనఝల్లి తల్లిగన్.

35

గీ. ఆవధూమణి కాశించి యరుగుడెంచు, విటుల వర్ధించుకాంక్ష నవ్వెలఁదిమాత
వరనిధానగ్రహార్థులై వచ్చువారి, దుస్సహాటోపమున మొత్తు దుర్గవోలె.

36

- క. తుదినుండి మొదటిదనుకం, గొదవలె పచరించు సాధుగుణ మించుక లే
దది చెఱచినకాఁపురములు, పదిలక్షలు గలవు సొమ్ముపైఁ గోరికచేన్. 37
- క. లక్షయు నిచ్చిన నది నిర, పేక్షత విహరింప దర్థ మిమ్మునక దయా
దాక్షిణ్యంబులు పూజ్యము, రాక్షసి పుట్టినది విటులప్రాణములు గొనన్. 38
- క. ఆకంబుకంతఁ జూచినఁ, నేకొలఁదులవారి కైన నించుక మోహా
ద్రోకంబు పుట్టు టరుదా, భీకరవర్తనులనుఖము పెడతలఁ బట్టున్. 39
- ఉ. కాంచనభూషణాంబరనికాయము నిచ్చలు నిచ్చి యైన మె
ప్పించుకొనంగలేఁ డలకుబేరతనూభవుఁ డైన నెల్లి చె
ల్లించెద నన్నఁ బోవిడదు లేఖకులాధిపనూన నైన న
త్యంచితశక్తి నేపగిది దాని జయింతురు కోడెకాం డొగిన్. 40
- సీ. నిర్ణద్రదారిద్ర్యనిరుపాధియుతషిద్ధ, సంజాతహృద్భల్లి లంజతల్లి
కామితార్థవిఠీర్ణకర్ణాయమానప,ల్లవలొకవటన్నిల్లి లంజతల్లి
నిజశాసనోల్లంఘనజిఘ్ఘ్ను కామిలో, లకురంగచయభిల్లి లంజతల్లి
శాంబరీచంగభుజంగకృత్యవివేక, పుంజభూరుహవల్లి లంజతల్లి
- గీ. బహువిధోపాయచణపంచభద్రభద్ర, కుంజరమృగాధిపమతల్లి లంజతల్లి
నిఖిలవిటజనారంభముల్ నేలఁ గలప, నంజ కరుదెంచుపెనువెల్లి లంజతల్లి. 41
- సీ. పిడుగుచందమ్మునఁ బడి మోదుతెరువాటు, కాని కైన నొకింత కరుణ పుట్టు
బహుధనాపేక్షచే బాధించునృపతి కై, నను జనించు నొకింత కనికరంబు
చేరి కన్నడభూమిఁ జెఱవట్టుపాశ్చాత్య, నృపతి కైన నొకింత కృప దలిర్పు
నతిపాతకుల నొంచుముమకింకరుల కైనఁ, గందళించు నొకింత కారుణికత
- గీ. యసమసాయకసమరకర్తాంతరాయ, కరణపారీణవాక్కియాగౌరవమున
నఖిలవిటకోటిధన మెల్ల నపహరించు, లంజతల్లికి దయలేదు లక్ష యైన. 42
- సీ. కాలకూటమునందుఁ గలమేలువిన మెల్ల, రాలలోఁ గల్లుకార్కశ్య మెల్లఁ
బైశాచసమితిలోపలివికారం బెల్లఁ, గపికోటిలోనుండుకాంక్ష లెల్ల
సెలయేళ్లలోన వర్తిలెడువక్రత గెల్ల, మయశంబరులలోనిమాయ లెల్ల
ధార్తరాష్ట్రులలోనఁ దనరుమచ్చర మెల్లఁ, బంచపాతకులలోఁ బాప మెల్లఁ
- గీ. దీసి విటవోషరాశిచే ద్విగుణిఁ జేసి, యన్యతపంకంబులోఁ గల్పి యశుచిభావ
రసముఁ జిల్కించి నిర్మించె బ్రహ్మకృపణ, తరుణహృద్భల్లి యగులంజతల్లి గాఁగ. 43
- గీ. వేము పండ కున్న విషసమావిష్టంబు, పండె నేని మధురఫలయుతంబు
పండ్లు రాలునపుడు పణ్యవృద్ధ విషంబు, వేశ్యమాత విషము వేమువిషము. 44

- గీ. లంజశల్లులరీతి యీలాగు వింటె, తలఁప నది లంజతల్లిమాత్రంబ కాదు
కపటతరవృత్తి ప్రత్యక్షకాలకూట, మాజరభికూఁతుఁ దగిలినాఁ డాఘనండు.
- సీ. ఒరపాయె జిలువసన్నరుమాలు సొబగంచు, వివరింప నిదె పట్టుఱవిక కనును
జెలువాయెఁ గ్రొత్తసందులవస్త్ర మని యెంచి, కొన నిదె పయ్యంటకొస మనును
జెలువాయెఁ నునుఁజెంపసిగపట్టుబొం దంచుఁ, దలపింప నిదె జడత్రాటి కనును
బాగాయెఁ గుసుమపూఁబసిమిదుప్పటియంచుఁ, గనుఁగొన్ననిదెకొమ్ముకాసె కనును
- గీ. వజ్రవైడూర్యవరసీలవనజరాగ, వార మది వాని కెంత తత్సార మంటె
ప్రాణ మైన నొసంగు నేపాటి యైన, నడగనిదె పాప మాధవశాయతాక్షి. 46
- క. ఈరీతి నతఁడు దుర్వ్యా, పారంబున సంవరింప బహువత్సరముల్
ధీరమతిఁ జూచి చూచి య, వారితదుగిఖాప్రసన్ననదనాంబుజయై. 47
- వ. ఒక్కనాఁడు త్రిభువనాశ్చర్యకరసౌందర్య యగునతనిభార్య కరుణాయత్తయగు
నత్తముందఱ నిలిచి వాసరారంభసముజ్జ్వంభమాణ శతపత్రపత్రజైత్రరంబు లగునేత్రం
బుల నశ్రువులు గ్రవ్వు కరుణంబుగా ని ట్లనియె. 48
- ఉ. అ త్తవు సర్వలక్షణసమగ్రగుణాఢ్యవు నన్నుఁ నిట్టమన్
మొత్త నెకాని నీకొడుగుమూఢత మానుప వేల వాఁడు రో
తొత్తులమారి యై గృహముద్రొక్కక యొక్కొకదానిఁ బూనికన్
గుత్తకు నంచు నుంచుకొని కోకలురూకలు బోక నీయఁగన్. 49
- ఉ. చిత్తములోనఁ బ్రేమ విలసిల్లఁ దనూభవులన్ సమస్తలో
కోత్తరరత్నభూషణసముజ్జ్వలితాంగులఁ జేసి వారియ
త్యుత్తమధర్మవృత్తిఁ బరితోషముఁ గాంతురుగాక యిట్టిదు
ర్వృత్తిఁ జరింపగాఁ బరిభవింపక చూతురె మీవిధంబునన్. 50
- ఉ. కోరికి దీరఁగాఁ గుడిచి కుంకుమసంకుమదాంకగంధ మొ
య్యారముగా నలందుకొని యాకులుఁ బోకలుఁ జాలునట్లు చు
ర్వారతరేచ్ఛఁ బుచ్చుకొని వారలతాంగులయిండ్ల కేగఁగా
నూరక చూచుచుండెద రయో యదలింపక మీరు మామయున్. 51
- సీ. మామగా రైననుఁ గామాంధవర్తనం, బోజ గాదని పల్క నుడుగ కున్నె
వదినె యైనను వారవనితాప్రసంగంబు, లర్హమా యని పల్క నణఁగి కున్నె
బంధువు లైనను బధముఁ దప్పి చరించు, టేనీతి యని పల్క మాన కున్నె
మీ రైన నీదురాచారపారీణత, వలదురా యని పల్క వదల కున్నె
- గీ. కటకటా చూఱ విడిచి యీకరణి ధరణి, సురకులాచారధర్మంబు చూఱపుచ్చు
సుతునిదుశ్చేష్ట లూరక చూచుచున్నఁ, బరువునకు లోటుతో నశుబాటు రాదొ.

- క. మీకతనఁ గాదె యీయవి, వేకం బాయనకు నుచ్చవిల్లుట మీయా
త్తికరణ మింత యుడిగినఁ, జేకొనునే యాతఁ డింత శిష్టేతరతన్. 53
- క. మీకెఱుఁగరాదె తనయుని, పైకరుణఁ దలంపదో యపారశ్రీచే
గైకొనరొ కాక దినమున్, గోకలు మొదలైన వెన్ని కొంపోఁ డింటన్. 54
- గీ. అన్నియునుఁ జూచుచుండెద నంతో యింతో
యంతచనుమానమునకు రా నింతెకాని
నేనె పట్టెద నన్నచో నానె ధనము
డులిచినప్పుడు తెలియు నాసులువులెల్ల. 55
- క. నాకేమి దేహసుఖము పు, రాకృతమే కాక నేఁడు రాఁబోనే యీ
లోకమున నేనె యరుదా, మాకోడలు గాదొ పొరుగుమంచము గానో. 56
- క. ఆలోఁగని చేతోధృతి, చేలింపక మిమ్ముఁ గూడి చెప్పితి నదియున్
జాలింపక కైశికజిత, రోలంబకదంబ యేనరుంధతిఁ గానన్. 57
- తే. ఇంతనాఁడు కరగ్రహవంతురాలిఁ, జేసి తోడ్కొని వచ్చితి చెప్పినట్ల
చేయుచుంటిని గోట్రంబు మీయనుజ్ఞ, నలుపు నా కేయెడల నైనఁ దెలుపఁగలరె. 58
- క. ఒకతెవలె నాడి యాడిం, చుకొనుట నేయిరుగు పొరుగు చూచెనొకో యు
ప్పకుఁజప్పకుగా ననుఁ జూ, చుక నడువఁగ వలెఁ గులీనశుకస్థలాపల్. 59
- క. నను నేనె పొగడికొనఁగాఁ, జన దింతియకాని మగఁడు సంసారనివ
ర్తనఁ జేసి యిట్లు తిరిగిన, మనమునఁ గోసింప కెట్టిమగనా లుండున్. 60
- వ. అని యనేకప్రకారంబుల విలపించి. 61
- క. కలకంఠకంఠి మదిలో, పలిదుగిఖం బాపలేక బాష్పజలంబుల్
జలజలజల ప్రవహింపఁగ, వలవల నత్తదెస నమ్రవక్త్రంబుజ యై. 62
- వ. జనమనోరంజనఖంజన వరాంజనమిశద్భాష్పధారాప్రకల్పితానల్పసారంగమదపత్రభంగ
హృదయంగమకపోలంబు గా నేడ్చుచున్న నవ్వఘోరత్నంబుం గాంచి సమంచిత
చేలాంచలంబునఁ గన్నీరు చుడిచి సముదాత్తకృపాయుత్తచిత్త యైనయత్త యి
ట్లనియె. 63
- క. ఓయమ్మ యేల యేడ్చెన, వో యుజ్జ్వలబాష్పధార లుట్టిపడన్ శో
కాయత్తచిత్తనీరజ,నై యెఱుఁగుదు నీమనోవ్యధాగతి తల్లి. 64
- తే. ఏమిసేయుదు మదిలోన నెన్నఁడైన, మఱచియుండెడుదాననా మగువ వాని
కర్మకాశల మెట్లు కాఁగలదో కాని, యాణిముత్యము మసిబొగ్గు నయ్యె నేఁడు. 65
- క. ఓనాతి వారకాంతా, ధీనగుణాతురుని మగుడఁ ద్రిప్ప నవశ్యం
బైనం గానిమ్ము సమ, స్తానునయాలాపసరణి నాతని దేర్చున్. 66

వ. అనియూటడించి పలుకు చున్నంత.

67

ఉ. సంగతి నిష్ఠ నేతపము సల్పంగ నెన్నటి కబ్బెనో నుతిం
చంగలదేవతాపదవి సాధునమస్కరణీయభావమన్
భంగుర మైనయాతపము వాయఁ ద్రయీమయుఁ డయ్యయో దివా
సంగమజాతపాతకము చాలక వారుణి కేగ భూవరా.

68

మ. అపు డంభోజహితుండు కృష్ణుఁడనఁగా నాకాశపుంజీకుబం
డపయిన్ వేడుక నెక్కి జాటుకొనుచుండన్ సాంధ్యరాగంపు హే
మపుఁజేలా దిగఁజాట వక్త్రములకుం బైఁ జాటుగా నంధకా
రపు నీలాంబరముల్ ధరించిరి సమగ్రప్రీడ దిగ్గోపికల్.

69

చ. భిమరిదిశాయశోద దివిపేరిటికృష్ణున కుగ్గువెట్టుచో
నుదరములో జగంబుల సమున్నతిఁ గాంచి పరిభ్రమించి చే
వదలిన జాతి బోరగిల వ్రాలినమేలిమిగిన్నె బోలె సా
ముదయముఁజేంది యున్నశశి యొల్కినపాలును వోలె వెన్నెలల్.

70

తే. జారచోరప్రవర్తన జరగ దయ్యో, మండలస్ఫూర్తి దిశ లెల్ల నిండుకొనియెఁ
గానరా దయ్యోఁ బ్రతిపక్షగౌరవంబు, రాజధర్మంబు తత్ప్రకారంబ కాదె.

71

సీ. గగనసిద్ధుఁడు భస్మకక్షపాలిక గ్రుమ్మరింప వెల్వఁడుభస్మరేణు వనఁగ
రాజు విభావరీరమణిపైఁ గరనాడి, కలఁజిమ్మినతుషారజల మనంగ
యామినీవణిగంబుజాస్త్వ దిగ్భిత్తులఁ, జల్లిన వనమార్గసలిల మనఁగ
కమనీయసితపక్షునసారతరునిశా,త్వజ్ఞాతకర్పూరవార మనఁగఁ

గీ. గాసె నమృతాశనాశనకాశకేశ, కాశలోకేశవేల్లి తకేశపాశ
కాశదేశబితేశయాధీశసుప్ర, కాశసంకాశకౌముది యాశలందు.

72

వ. ఆసమయంబున.

73

సీ. తుదిగోళ్ల నున్నఁగా దువ్వి కీలించిన, సిగ జాజివిరులు వాసిగ ధరించి
కమనీయనాసపైఁ గన్తూరినామంబు, దీరుగాఁ కొనగోర గీటి దిద్ది
చలువ దీర్చినసన్నవలిపెదోవతిమీఁద, నపరంజిమొలత్రాడు హాపుణుపఱచి
జంగాళముగమేన జాళువాబంగారు, వ్రాతచందురుకావి వలువ గప్పి

గీ. కలితకర్పూరకాశ్చీరగంధసార, ఘుమఘుమామోదవిభవంబు గుబ్బతిలఁగ
గొడుగు పావాలుదొడిగిమక్కువఁజరించు, విప్రతనయుండువెలయాండ్రప్రీతులందు.

మ. ఒకవీలావతిఁ గొఁగిలించి యవురా యోరీ యటన్నన్ గికా
గికగా నవ్వేను హార మేడది లతాంగీ యంను వత్తోజపా
లికపై వ్రాయు నఖాంక మొక్కతెకుఁ గేళిక జూళికం బుష్పచూ
లికఁ జుట్టంజనుఁ గానకుండ నొకప్రాలేయాంశుబింబాస్యకున్.

75

- మ. శుకవాణీ యొకయేకతం బనుచుఁ తచ్చోత్రంబులో పంచసా
యకమంత్రంబు సముచ్చరింప నిటు తా ల్తంచున్ సముద్దీపిత
భృకుటీకంబుగ తొమ్ము వట్టి తొలఁగం ద్రోయంగ నాయంగనల్
సకులున్ నవ్విరి మోసపోయి తని హాసవ్యాస మేపారఁగన్. 76
- క. ఈరీతి దుర్ణివారవి, హారంబున నర్ధరాత్ర మగుదాఁకఁ బ్రమో
దాహాధిఁ దిరిగి నిజవే, శ్యారత్నముకడకు నిదుర కరిగెడుబుద్ధిన్. 77
- ఉ. రాజముభీషయోధరవిరాజితకుంకుమగంధలేపవి
భ్రాజిత మైనదేహముఁ బ్రభాసురకాంచనచిత్రితాంచల
భ్రాజితశాటిఁ గప్పకొని పాదము లల్లన నేల మోపుచున్
భోజన మాచరించుటకు భూసురసూనుఁడు వచ్చె నింటికిన్. 78
- వ. అప్పుడు. 79
- క. తడవాయె నేమి నేయుదు, నెడవాయనిసఖులతోడ నెం దున్నాఁడో
కొడు కాఁకలిఁ గొనె నంచున్, మిడుకుదయోపేత మాత మృదువాఙ్గాతన్. 80
- తే. చేరఁ జనుదెంచి పరమలజ్జితుఁడు వోలె
నమ్రవదనాబ్జుఁ డై యున్ననందనునకు
నన్నపానాదు లొసఁగి నెయ్యమున నొక్క
యున్నమితపీఠమందుఁ గూర్చుండఁ జేసి 81
- క. సుతు వైదికధర్మసమ, నివృతుఁ జేయం గోరి చేరి నిపుణతఁ బలికెన్
శతధృతిసతిగతి నతియిత, మతి యయినతదీయజనని మనుజాధీశా. 82
- సీ. సృష్టానుసారంబు విడిచి కొంచెపుఁగాని, నీతులు గైకొంటివే తనూజ
గ్రామణ్యవిభవంబు గా దంచు జూదంపుఁ, గాసుల కాశించితే సుతుండ
విప్రధర్మం బెల్ల వీటిబుచ్చి విరాళి, పోకలఁ బోనేర్చితే కుమార
కులము గోదావరిఁ గలపి వేశ్యాసంగ, మాసచే గావించితే సుపుత్ర
గీ. వేదశాస్త్రప్రసంగంబు వీడుకొల్పి, పడుచుఁగూతలు గూయఁ బాల్పడితే తనయ
యింట నెన్నఁడు లేనియీహీనవిద్య, యెన్నఁ డభ్యాసమాయెరా కన్నతండ్రి. 83
- శా. లేరా భోగపరాయణుల్ జగతిలో లీలావివోదంబుగాఁ
బోరా వేశ్యలయిండ్లకున్ వివిధసంభోగార్థులై గుట్టుతో
రారా వైదికధర్మమార్గపథిక ప్రావీణ్యముం జూపరా
యేరా తండ్రి పరిత్యజింతు రటరా యారీతి సత్కర్తముల్. 84
- క. కొదలం బొందనిబహుసం, పదలన్ నీతోడివారు బ్రతుకఁగ నయ్యో
మదనాతురుండ వైతివి, చదివినదోపంబా కాక జన్మఫలంబో. 85

క. నందను నిన్నుఁ గనుంగొను, నందనుకను నెదురు నూచు నకట సముద్రం
బిందునకుఁ బోలె జనమం, డిందునకా నీమహత్వ మేమన నేర్తున్. 86

చ. కొడుకులు సర్వవిద్యల నకుంతితు లై సభలందు శాస్త్రముల్
దడయు కుపన్యసించి వసుధాతలనాధులచేత గుఱ్ఱముల్
గొడుగులు గాంచి సత్యగుణకోవిదు లై విహరింప సంపదన్
బొడ వగునట్టిగేహినులె పుణ్యశరీరలు గా కుమారకా. 87

క. ధారిణి నేమియు నెఱుంగని, వారల కొకరీతిగా 'నవశ్యంపితురా
చార' మని నీవె చదివి కు, మారా జనకానుచరణ ముఱవం దగు నే. 88

క. చక్కనిది కాదొ మది పెం, పెక్కినయది కాదొ కులసమీహిత కాదో
యక్కట యిన్నిగుణంబులఁ, జొక్కట మగుసతిని విడువఁ జూతురె తండ్రి. 89

క. రతి గద యాకృతి మతి భా,రతి గద హైమవతి గద నిరంతరసమసం
భృతి పతియందు రతి నరుం, ధతి గద యిన్నియును గలవు తావకసతికిన్. 90

ప్ర. అని పలికి నిజవచనరచనాంగీకారహృదయుండునుం బోలె నవ్వారాంగనాధ్యానపరా
ధీనమాన్యసుం డై ప్రత్యుత్తరం బీక యున్నకుమారు నున్నతాకారు వేమాఱు గారివిం
చుచు సమంచితకాంచనచిత్రితాంచలంబు లగుచేలంబులు గట్టుకొన నిచ్చి యమంధర
గంధబంధురసౌగంధికధురంధరచికురబంధురుం జేసి గంధంబు పూసి వధూగృహం
బునకుం దోడ్కొని పోయి యిట్లనియె. 91

క. ఇదిమొదలు వారకాంతా, సదనవ్యాపారచింతఁ జాలించి సస
మృదగతి సంసారస్థితి, వదలక చరియింపవయ్య వైదికమణి వై. 92

గీ. అనుచు జనయిత్రి నీతివాక్యప్రసన్న
హృదయుఁ జేసితి సుతు నంచు నరిగె నతఁడు
ప్రొద్దు పోయిన దని తలారులకు వెఱచి
యొకవిధంబున నారాత్రియుండఁ దలఁచె. 93

వ. అంత. 94

మ. జలకం బాడి మణుంగు గట్టి వరభూషాసంఘముల్ దాల్చి చెం
గలువల్ కొప్పునఁ గీలుకొల్పి రతికాంతుం జేర నేతెంచెఁ ద
త్కులకాంతామణి వారసారసముఖీదుర్వారమారావహా
త్కలితాఘోరితమానసుం డయి కడుం బాపించుప్రాణేశ్వరున్. 95

క. చనుదెంచి యతనిమోమునఁ, గనికర మొకకొంత యయినఁ గానక యపు డ
వ్యనజాతనయన సాధ్వస, మును సిగ్గును మానుషంబు ముప్పిరిగొనఁగన్. 96

- మ. అలివేణీమణి సిగ్గుచేత నతవక్త్రాంభోజ యై రెండుచే
తుల బాగా లాసంగంగఁ బోయినఁ గృపాదూరీకృతుం డై ఘన
జ్వలనజ్వాలకరాళ మైనయొకనిశ్వాసంబుఁ గావించి య
స్వలిమో మయ్యె రుచింతురే కులసతుల్ వారాంగనాభోక్తకున్. 97
- నీ. లేదువో గృహిణిపై మోదంబు లోకాప, వాదంబునకు నైన వణకవలదె
కాదువో సంసారకాక్ష మేనికి దాని, వినయసంభృతి కైన వెఱవవలదె
యీదువో దయ్య మాయిభకుంభకుచపాండు, జననియానతి కైన జడియవలదె
రాదువో మనసు వారవధూవిలగ్న మై, కులకాంత యని యైనఁ గొంకవలదె
తే. కారుణికభావమాత్ర విదూరదుర్జ్ఞి, వారహృదయాజ్ఞుఁ డై యాపయోరుహాక్షి
వీడె మీయంగఁ బోయిన విరసముద్ర, నవలిమోమయ్యె నతని నే మనఁగవచ్చు. 98
- క. తమకంబులేక కారు, ణ్యముఁ జూప కతఁడు కులాంగనాపరవీక్షా
విముఖత్వ మిట్లు చూపిన, గునుగుమమని శోకవహ్ని గుబ్బతిలంగన్. 99
- మ. అకటా యంతకుఁ దెచ్చెనే యనుచు నత్యాపన్న యై జాలవ
ల్లికలో వీడియ ముంచి పంచశరకేళీవాంఛ చాలించి చం
పకగంధిన్ దనలోన మెచ్చుకొనుచుం బద్ధాసనుం దిట్టుచున్
వికలం బైనమనంబుతో నిదురఁ జెందెం దత్సమిపథలిన్. 100
- మ. తలపం దల్లడమందుఁ దాల్చి ఐదలుం దాపించుఁ గోపించుఁ నీ
తులు వల్లించిన తల్లిమీఁద విధికిం దుర్వారు లెవ్వారనున్
దలయూఁచుం దనబుద్ధిహీనతకు నాధాత్రిసురుం డప్పు డా
వెలయాలిన్ వలయాలిమత్కరయుగన్ వీక్షింపఁగాలేమికిన్. 101
- క. వాఁ డానాలుగుగడియలు, నేఁడాదిగఁ గడపి సూర్యుఁ డిఁకఁ దూర్పునకున్
రాఁడో యని తలఁపోయఁగ, మూఁడవజా మయ్యె నంత మోద మెలర్పన్. 102
- శా. పాయంజొచ్చె విలాసినిసరతసౌభాగ్యంబుచేఁ దారకల్
మేయంజొచ్చెఁ జకోరపంక్తులుగడుం బ్రేమన్ శరచ్చంద్రికల్
దూయంజొచ్చె మరుండు లేజిగురుగుత్తుల్ జంక నింకింపుచున్
గూయంజొచ్చెఁ దృతీయయామకృకవాకుల్ కొక్కొక్కోధ్వనిన్. 103
- చ. వనరుహబాంధవుండు పగవాఁ డరుదేఁగలఁ డింకఁ బోదమా
వనమున కన్నసాధువనవాక్యము లొక్కచకోర మార్తితో
విని తమిదీట వెక్కసము వెన్నెలముద్ద భుజింపఁ బోయి గొం
తునఁ బడవేసికొన్నహిమతోయ మొసంగిరి నెయ్యు లయ్యెడన్. 104

ఉ. అప్పుడు విప్రనూనుఁడు రయంబునఁ బానుపు డిగ్గి వేడ్కతోఁ
జెప్పకు మింక నొక్కదరిఁ జేరెద నంచుఁ దలంచువేళ లా
గొప్పఁగ ధౌతచేలము సమున్నతలీల ముసుంగువెట్టి నీ
ర్దప్పిననిష్ఠచందమున రాజనిభానన నిద్రవోవఁగన్.

105

శా. ఔరా దైవము దెచ్చిపెట్టె ననుచున్ సామోదచిత్తఁబ్బుడై
చేరంబోయి ముసుంగుఁదీసి కడువై చిత్త్ర్యంబు మీఱున్ దురా
చారాగ్రేసరుఁ డాధరాసురుఁడు కాంక్షన్ నల్లపూ సాదిగా
నారామామణిసొమ్ము నాచుకొని వేశ్యావాటి కేగె న్నృపా.

106

శా. నీడాంతంబులనుండి పక్షులు మెడల్ నిక్కించి నల్దిక్కులున్
జూడన్ దుష్టైవగాణ పాడఁ దెలిమించుంగూడ నబ్జేక్షణల్
మేడన్ నిద్దురమంపువీడఁ గమనుల్ మీనాంకుతోఁ గూడఁ గ్రీ
డాలంబమ్ములు వీడనాడఁ దమితోడం దెల్లవాటె న్నృపా.

107

క. తమి తీట రమణరమణుల, తమి తీటన్ సాంధ్యరాగధారాశరుచుల్
గమిగూడె రథాంగవిహం, గమి గూడెం బ్రాణనాథు గాఢప్రేమన్.

108

సీ. బటువు గా నాకాశబౌద్ధచూడాసుణి, పెట్టినకుంకుమబొట్టనంగ
సమయవర్తిక సురేశ్వరదిశావిపణిలం, బిత మైనలత్తుకబిళ్ల యనఁగ
నఖిలజగత్ప్రాణహరణకాంక్షఁ బురారి, కెంగేలఁ బట్టినకేడె మనఁగ
బహువిహంగమకులాస్పదవిష్ణుపదవట, ప్రథమదిక్పాఖ్యాగ్రఫల మనంగ

గీ. వాసవాశాధరాధరవ్యాసమాని, వల్లభుఁడు 'నదైవం కేశవాత్పరం' బ
టంచు నెత్తినహస్తారుణాబ్జ మనఁగ, భానుఁ డుదయించె దేదీప్యమానుఁ డగుచు. 109

వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బయ్యె నంతకు మున్న యన్నామమాత్రబ్రాహ్మణకలాపకోకి
లాలాపమరాపస్వాపసమాపసమయసమాలోకితా శేషభూషావిశేషవర్జిత ప్రతీక యై
సొమ్ము వోవుటకు నొకింత చింత లేక యతనివివేకహీనతను దుగిఖింపు చుండె నిట
నతండును బ్రకటితవిటర్కూటహాటకసంఘాటసముచ్చాటననిరాఘాటం బైనవేశ
వాటంబు చేరి యందుఁ బ్రకల్పితమోహం బగుచంపకగంధిగేహంబు చొరంబడి
పోవుసమయంబున.

100

ఉ. నిద్దుర మేలుకాంచి రమణీయతఁ బూర్ణసుధామరీచికిం
బెద్దటికంబు దెచ్చుతనమెచ్చులమోము నిషేచనక్రియం
దద్దయుఁ గారవించి ప్రమదంబున నద్దముఁ జూచి నామముం
దిద్దుచు నున్నయున్నమితదీప్రకుచం గని చేరఁబోవఁగన్.

111

మ. త. మ. త. కోకిలవాద విప్రకుమారమన్తధుతోడ వే

పోతరంబుగ నిట్లు పల్కె సముజ్జ్వలస్థితి నోరి నన్

జిత్తజాశుగపాలిపాలుగఁ జేసి యన్యవిలాసినిన్

దత్తరంబుగఁ బోయి కూడితి దాని కే మని పల్కికన్.

112

క. ఆమాట వివిధమాయా, స్తోమపుఁ బలుమాట గాఁగఁ జూడక వాఁడా

యామద్వయప్రవర్తన, కోమలి కెఱిగించెఁ బూస గ్రుచ్చినరీతిన్.

113

వ. అదియు విశ్వసించినదియుంబోలెఁ దదీయవచనంబు నాకర్ణించి నిరంతరసౌఖ్యాంబుధి

నతనిం దేల్పుచుఁ జిత్తంబుఁ దుల్పుచుఁ గొన్నిదినంబులు గడపి నంతట.

114

సీ. దేవాదులకు మ్రొక్కుతీత దాయె నటంచుఁ, జెల్లింపుచును దానితల్లి కొంత

యేరి కెద్దులు దూగ మే మింక నిడు మంచుఁ, దమకించి దానిసోదరుఁడు కొంత

యంగడి నేమేమొ యమ్ముచున్నా రంచు, గాండ్రలై దానిచెల్లెండు కొంత

యన్నరో రాదాయె వన్నెచీర యటంచు, వావిఁ దెల్పుచు దానివది నె కొంత

గీ. యక్కతోడు సుమీ వాకు ముక్కరైనఁ, జేసి తెప్పించు మని దానిదాసి కొంత

మెల్లమెల్లనఁ జేతిసా మెల్ల నిట్లు, గుల్లగుట్టంగఁ దిని తల్లడిల్లఁ జేయ.

115

సీ. అత్తవా రిచ్చినయవరంజిఘంటీలు, సంశయింపక వేగఁ జదవఁ బెట్టె

దండ్రీ చేయించినదర్భాంగుళీయకం, బావృత్తి గాఁగఁ దా నమ్ముకొనియె

మేనమామ ప్రియంబుతో నొసంగిన పైఁడి, మొలత్రాడుఁ బ్రాతయప్పులకుఁగట్టె

జనని చేయించినజాశువాతాయెతుల్, వడ్డిలెక్కకుఁ జిందువందుఁ జేసె

గీ. దులసిపోఁగులు మొదలుగాఁ గలుఁగు వెట్టి, చిక్కుబాకీలు పివప నిశ్చేష పఱచె

బ్రతిదినము దానిసంసారబాధలెల్ల, నెత్తుకెత్తుగ నడపె దుర్వృత్తి నతఁడు.

116

క. ఈతీరున వారిపయో, జాతముఖిన్ దుర్నివారసంభోగకళా

చాతురి రాత్రిందివములుఁ, బాతరలాడించి గర్భవతి నొనరించెన్.

117

మ. ఒకనాఁ డాధరణీసుపర్వుఁడు తదీయోదగ్రగేహగ్రవే

దికపై నొక్కఁడు పట్టితెచ్చినగతిన్ దీనత్వ మేపార న

వ్యకపోలంబున హస్తపద్మ మిడి నమ్రస్యాంబుజుం డై కకా

పిక లైనట్టి మనంబుతోఁ గృపణతాభీతిన్ విచారింపఁగన్.

118

సీ. కీలుగుఱ్ఱపుఁగాళ్లపోలికి హతశేష,దంతద్వయంబు నర్తనము సలుపఁ

గల్గిబాసలచేతఁ దెల్లవాటినచేతు, లతివిపాకసితాబ్జ మనుకరింపఁ

గునుమాస్తు తమటంపుఁగొడుపులో యన వ్రేలుఁ, జన్నులు నాభిసార్వమునఁదగిర

గుమిడికంబులరీతిఁ గొనలు వంగినబొమల్, పరచాటు కన్నులపై నటంప

గీ. రుంబవిడియంబు పలుతుంపురులు చలింప, నింటిబిడ్డలపైఁ బెట్టి కంటసంబు

- లాడుచును వచ్చె విటసమూహావిలంఘ్య, మాననానావచోర్నిలి దానితల్లి. 119
- వ. అయ్యనసరంబున. 120
- గీ. అధికతరరోషభీషణవ్యాఘ్రిఁ జూచి, బెగడి నలుదిక్కులకుఁ బోవుమృగమువోలి
సందడింపుచు వచ్చునాజరతిఁ జూచి, ధారుణీదేవతసయుండు తల్లడిల్లి. 121
- క. వచ్చెఁ గన విటులపాలిఁటి, చిచ్చుఱపిడు గింక నేమి నేయుదు ననుచున్
ఱిచ్చవడి యంతలో ధృతి, దెచ్చుక రక్షకుఁడు నాకు దేవుఁడె యనుచున్. 122
- సీ. అల్లంతట నె రాఁగ నావలి కంతలో, దాఁటలే నైతి నెచ్చోటి కైర
మునుమున్న తెలిసి యీముదివరాటమునకై, కొంచుగా లేనైతిఁ గోకవాక
మోసపోయితి దీనిముంతవాటునకైనఁ, జేకూర్ప లేనైతి రూకరుట్ర
దాసీజనులకైనఁ దగఁజెప్పి యూరలేఁ, డనిపించలేనైతి హవుణుదప్పి
- గీ. తొలుత నే బొంకినట్టిబొంకులు సహస్ర, సంఖ్య లవి యెల్లఁ దలఁచి రోసముననేఁడు
వచ్చుచున్నది మాటలవశముగాదు, ధూళివర్షన మే మైన దొరకదయ్యె. 123
- వ. అని యనేకప్రకారంబుల వితర్కించి. 124
- మ. ధరణీనాథ దరిద్రతాపిశునవస్త్రస్ఫూర్తి నాభారతీ
వరవంశోత్తమనూతి చింతిలఁగ నవ్వారాంగనామాతను
గృరపాండిత్యముఁ జూచి దీనదశమన్ లాఁబోలు నీయయ్య జే
పర్మమేశా యనిపింపఁగా వలదె విప్రస్వామి నంచున్ మదిన్. 125
- వ. చిరంతనస్నేహ మొక్కింత తలఁచి యాజగజంత యి ట్లనియె. 126
- క. ఒకపండువ పబ్బంబున, నొకయూరట మైనవేళ నొక్కొకతటి వే
డుకతనము గాక యిటువలె, సకలము వర్జించి నడువఁ జనునా యోయి. 127
- సీ. కడుఁబిన్నప్రాయ మప్పుడ తాళిఁ గట్టిన, కులమునిల్లా లెంత కుందవలయుఁ
బుట్టినో ల్లని పెట్టుపోత లాసించిన, యక్కసెల్లెం ద్రెంత మడలవలయుఁ
దనయుండు మాకు ముప్పున కందు నని యున్న, తలిదండ్రు లెంత చింతిలఁగవలయు
నందఱిండ్లకు నాసయై యుండు నితఁ డని, నిక్కుబందుగు లెంత పొక్కవలయు
- గీ. చల్లఁగాఁ జేతికా సెల్ల డుల్లి లొల్లె, కాఁడ వై యింక నైన నీకాఁపురంబు
బ్రదుకుపని విచారింప కీపనికిఁ జొరఁగఁ, బడినవానికి నెక్కడిభారబుద్ధి. 128
- సీ. గుఱి, తప్పిపోవు ముందఱివిచారము లేదు, సావడి కుడుగు మచ్చరము వుట్టు
నగరివారు హసించు రగ డౌను బిన్న పెద్దలకుఁ జల్కన తలిదండ్రు లోర్వ
రింటికి నేగి యకా నెవరు మెచ్చరు లేని, గర్వంబుదొట్టుఁ జేకాసు డుల్లు
నొడ లోడుగాఁ జొచ్చు నొడువులపాలగు, సందులుఁ దూలు విశ్వాసమెడలుఁ

- గీ. జిన్నపనిగాదు లంజర్క మన్న వినుము, ప్రజలు మీ రొక టైన మాపయికి వచ్చు,
బడుచడవు నీవు మాబిడ్డ పసరుమొగ్గ, మ్రొక్కెదము రాకు నీ విదిమొదలు చేసి.
- క. అనరాదుగాక నీ వొక, మనుజుడవా దుర్విదగ్ధమార్గమే మార్గం
బని విప్రమార్గ ముద్యా, పన నేతురె నిన్ను వంటి ప్రాప్తానులజుల్. 130
- గీ. జపతపంబులు గావు శాస్త్రములు గావు, వేదములు గావు సత్క్రియావిధులు గావు
వైదికపుబాప లేడ భూవరకుమార, యోగ్యసౌభాగ్య లగువారయువతు లేడ. 131
- క. పాప మని నిన్ను నీతిక, శాపండితవాక్యసరణి లాలించితిఁ గా
కోపిన్నవాడ విటదు, ర్వాప్యపార మడంప లంజవారికిఁ బనియే. 132
- గీ. అనుచు నయభాషణము లాడి యాపలిక్కి, మంచిమాటల నరుగఁ డీమాట్లుఁబోతు
కఠినతరవాక్యములచేతఁ గాని చక్క, గాదు లొటిపిటశూల రోఁకండ్లఁగాని. 133
- వ. అని విచారించి యిట్లనియె. 134
- క. మాకేమి నీవు పోయిన, పోకలఁ బోకుండఁ జేయఁ బొందువలసె నా
తేక చనుదేకు రూకలు, కోకలు నిష్ఫలము లైన గొడవలు తగునే. 135
- గీ. చదువుకొన్నాడ వటుమీఁద సరసముద్ర, కొంత యామీఁద భూసురకులవరుండ
వయ్యయో నీవెఱుంగవే యర్థమిక, యూరకే పిల్చునే లంజవారిపడుచు. 135
- క. ఇచ్చకపుమాట లాడుచు, వచ్చెదు మాణ్ణాళ్ళనుండి వదలవు నేడున్
బచ్చపయికంబు గుఱ్ఱము, చచ్చినదాఁకనె యటన్న సామెత వివే. 137
- గీ. మాట లిఁకవేయు నేటికి నేఁటిరాత్రి, చీర పుత్తెంచె నుడిగాలవారిచేత
నూరియేలికరాజుకుమారుఁ డల్ల, పెద్దచౌకట్లపోవులపిల్ల వాడు. 138
- వ. అని యితైఱంగునఁ గన రెత్తి విటులపాలిటిమిత్తి మర్తంబు లెత్తి పలుకుచు నత్తఱిం
దత్తరంబునం గృపాయత్తచిత్త యై తత్తరిల్లుబిత్తరికూఁతుం గని బత్తివడక యోసీ
మొగమోటక తైవై వట్టిజిత్తులు నేయురిత్తముడికొండ్ర హుజు త్తనిపించక విత్తహాని
చేసితి వని బెత్తంబు తీసికొని మొత్తఁ బోయిన. 139
- క. ఈపాటి కదల కున్నా, గోపంబున నన్నుఁ గూడఁ గొట్టును దీనిన్
దూపొడువంగలనే 'యా, శా పరమం దుగ్గిఖ' మనుచుఁ జయ్యన నరిగెన్. 140
- క. అనిన విని వదనకమలం, బున లేనగ వంకురింప భూనాయకుఁ డో
మునినాథ విప్రుఁ డెచటికిఁ, జనియెం దుద నేమిచేసె సకలముఁ జెపుమా. 141

— ఆశ్వాసాంతము. —

మ. బహుశాపుత్రనిశాకళత్ర మునిశంపావిగ్రహాభోగసం
గ్రహవాంఛా గురుకామినీరతికళాప్రారభ్యమాణాఘదు

ర్వహతానిర్భదనార్థదుస్సహతపగి ప్రాబల్యసాఫల్యకృ
న్దహనీయైందవసత్కళాభరణరమ్యస్కంధ సోమేశ్వరా.

142

చ. హతసుమబాణ బాణదనుజావసధాంగణవాస వాసవా
ర్చితపదపద్మ పద్మభవశీర్ష విఘాతనిదాన దానవ
క్షుతికృతిదక్ష దక్షమఖసంహృతికర్తృధురీణ రీణదు
ష్కృతపరితాప తాపస సమృద్ధికళాలసమానమానసా.

143

ఉత్సాహవృత్తము. దందశూకభూష దోహదాహకా జగత్త్రయీ
కందసంశ్రితాచలేంద్ర కందరా పరాక్రమా
స్పందితారిసంస్తువత్సుపర్వపర్వతాగ్నిది
క్కందుకూరిపట్టణప్రకాండమండనోదయా.

114

గద్య. ఇది శ్రీకాళీవరప్రసాదలబ్ధవర్ణవర్ణనీయకవిత్వశౌరేయ పెదలింగనార్యగర్భార్ణవా
త్రేయ గురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమానసకలవిద్యజ్ఞనవిధేయ రుద్రయ
నానుధేయప్రణీతం బైననిరంకుశోపాఖ్యానంబను మహాప్రబంధమునందు ద్వితీయా
శ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము.

తృతీయాశ్వాసము.

తన్వీధనసాయక
వీతనయాపేక్షదక్షవినిహతిపునరు
దృఢాతివిధాయక కటకీ
భూతభుజంగేశ కందపురసోమేశా.

- గీ. అవధరింపుము తత్త్వవిద్యావివేక, దళితకామాదిరిపువర్గకలహుఁ డైన
పులహుఁ డిట్లని పలికె నాభూవరేణ్య, శేఖరునితోడ వాక్యవైచిత్రి మెల్లయు, 2
- ఉ. వింటివె ధారుణీరమణ విప్రకుమారకుఁ డప్రబుద్ధి నా
కంటకురాలు వల్కినవికారపుమాటల దుగిఖితాత్ముఁ డై
యింటికినై తముం జనక యీశ్వరసంఘటనంబె తోడుగా
వెంట సహాయసంపదలు వేడక పోయె నరణ్యభూమికిన్. 3
- క. పోవుచు నెదుట ధరిత్రీ, దేవతనూజుండు గాంచె దిగ్దంతిజగీ
షోశుత్రుతమత్తేభఘ, టావార్యవిహారగహన మగుగహనంబున్. 4
- సీ. కఠినకాకోలూకి కావిలోకనసాధ్య, సాక్షీర్ణకోకిలాకోకిలంబు
కాద్రవేయమయూరికాసముత్కటకంత, సూషార్తమూషికామూషకంబు
కరటికంతీరవికాకర్కశస్వ, రవ్యాకులసూకరీసూకరంబు
కరివై రిభేరుండికాకతోరాక్రంద, కాతరకాసరీకాసరంబు
- గీ. కురువకాశోఽవకుశతక్కోలకేత, కీమరంటకకుటజకంకేళికతక
కాకతిందుకకింశుకక్రముకతిలక, కాంచనకదంబకలిత మక్కాననంబు. 5
- వ. నిరంకుశతరంబుగాఁ జొరంబడి పోవునెడ దురాలోకనిరాలోకశౌకపైకకాకాతిరేక
రెఖాకిమ్మిరితాకారప్రాకారంబునునిజభుజాదండకోదండపాండిత్యనపత్రకృతనిష్పత్రా
కృతపోత్రీ పలలపచనపర్యుత్సుకపులిందసందోహదండవ్యామాననానామహిషపురీష
కరీషోల్లసితభసితస్తోమగృహ్నుట్టిమంబును బ్రకటపటవిటపిర్ఘాటపటలవేలితర్నిలికా

ఝంకారప్రతిధ్వనసంధానచంగరంగమంటపంబును విశిష్టద్వారదారుతురంగకళే
బరవరద్వహగోధికాగృహమేధికల్పితానల్ప సౌభాగ్యసూచకశకునాతిధ్యనిరంతరాశం
బును నమందానందచలదుందురుచుమందరీబృందసందీపితార్భటినిర్భరగర్భగృహంబును
నగునొక్కపాడుగుడి గాంచి సమంచితయానంబున గొబ్బనఁ జేరంబోయి గుబ్బతిలు
గబ్బిలపురెట్టగబ్బు దను నుబ్బనీక తదనంతరంబునం గూర్చుండి పథశ్రమసమాప
నావసరంబున.

6

క. జననాథధారుణీశ్వర, తనయుఁడు తనయెదుట విమలతరకాంతులకుఁ
గనియగులింగముఁ గని యి,ట్లని పలికెన్ దైవఘటన కనుకూలముగన్.

7

మ. జగదాశ్చర్యకరప్రభావ మగునీసర్వజ్ఞవిఖ్యాతి యే
నుఁగు దిన్నట్టివెలంగకాయగతి నొందున్ లోన లోపై బయల్
సొగసై యుండెడిదో విశుద్ధతరమో చూడంగ నాతోడుతెన్
సొగటాలాడెద వే నవేందుకుసుమస్తోతవ్యజ్ఞాటాంతికా.

8

సీ. గిరిసార్వభౌముకూతురుసన్నిధానంబు, నందు మేలము లాడునట్లు గాదు
— కైలాసశృంగశృంగారచందనవాటి, నల్ల న నడయాడునట్లు గాదు
వెలిగిబ్బ నాకాశపీఠిఁ బోడెంబుగా, నవలీల నెక్కిడునట్లు గాదు
తోలివేలుపులమూఁకఁ దురములో గోరింపు, లాడి తాండవమాడునట్లు గాదు
గీ. మానితమ్యాతవిద్యోతమానకీర్తి, మన్నరాగ్రణి నైనట్టినన్నుఁ గూడి
జూదమాడుట సింధురాసురవిజేత, యకార వెక్కసితన మన్న నంటిఁగాని.

9

లయ గ్రాహి.—

ఓచరమభాగ్యభృతభేచరదురోదరకళాచతురశేఖరుఁడ వై చిరతరేచ్ఛన్
బ్రాచిఁగలప్రోడల నవాచిఁ గలజాణలఁ బ్రతీచిఁగలతజ్ఞుల నుదీచిఁ గలప్రజ్ఞా
సూచకుల నన్వహముఁ జూచితిఁ గరాజ్ఞమునఁ బాచికలు ముట్టి చనఁ జూచినమహాత్మున్
నీచరణ మాన వలయాచలపరీతనిఖిలాచల మెఱుంగ మిముఁ జూచుకొను టింకన్. 10

గీ. వట్టిమాటలు గా వెంతవారి నైన, గెలుచున ర్తకి నాపాలఁ గల ద టంచు
నవనిసురతనూభవుఁడు చేలాంచలమున, ముడియ గట్టినసొగటాలు విడిచి పలికె. 11

సీ. వేళంబుగా నభోపీఠి దువాళించు, గిబ్బితేజీకినా కృత్తివాస
రింగులువారఁ దీర్చినవేయిచుంగుల, తలపాగకా దేవతావరేణ్య
బిరుదురాకాసులఁ బరిమార్చుమువ్వంక, పట్టెసకా మనోభవవిరామ
వలకారిచిన్నివెన్నెలగాయుపసిపూప, జాబిల్లికా శైలజామనోజ్ఞ

గీ. పసిమిపసిదిండివలువకా ఫాలనేత్ర, వెండి నిండారుకొండకా విశ్వభర్త
లోకసామ్రాజ్యమహిమకా లోకవంద్య, యొప్పు పన్నిద విందులో నొకటి కైన. 12

- క. ఏలా వలవనిసడి నీ, చేలాయుగవాహనములు చేకొన మాకున్
వాలాయము గావించెద, ఫాలాంబక లంజలంజ పన్నిదమునకున్. 13
- వ. అని పలికి యవ్వుహాదేవునివలనఁ బ్రతిపచనంబు గానక యిట్లనియె. 14
- క. పూనిన నోటమి తప్పదు, దీనికి మా టిడక యున్నదియె నయ మనుచున్
మానము దాల్చిన గుట్టునఁ, బోనీఁడు నిరంకుశుండు భుజగవిభూషా. 15
- క. తగ దింతటి సర్వజ్ఞత, దిగనాడుము లేక నన్ను దీకొను దీనన్
“జగదీరుదు ముండమొట్టయఁ”, దగవే నీ వెఱుఁగవే సుధాకిరణధరా. 16
- గీ. ఎన్నివిధముల మా టాడకున్నయట్టి, గట్టిపూనికి నీయందుఁ గలిగె నేని
దాని కొకయుక్తి మునుమున్నె తలఁచినాడె, మిసుగవచ్చునె విటశిఖాకుసుమమెదుట.
- క. నీయెత్తు నేనె యాడెద, నీయెడలం బొంకులేక నీవిద్యకుఁ బ్రా
లేయాద్రిసుతాజీవిత, నాయక నెత్తంబు కారణం బెఱుఁగుదువా. 18
- క. అని పాళి కైలకన్యా, స్తనపాళీనామకేలితామరసరసా
యనలోలుపాళియెదుటం, బొనరించె విరించివంశభూషణ మధిపా. 19
- మ. ధృతి పెం పొందఁగ సారెసారె పయిసారెం జూచుచు న్నారె వో
వుతటిం బోవుచు జోడుగట్టుతటి రివ్వు తీక్షణ జోడించుచున్
జత బారా పది దచ్చి యిత్తిగ దుగా చొవంచ తీవంచ బొం
కితినాన ర్తకి యంచు నాడె నుభయాంగీకార మేపారఁగన్. 20
- క. ఈరీతి నక్షవిద్యా, పారీణత మెఱయ నుభయపక్షజయాపే
క్షారూఢచిత్తుఁడై ధీ, గౌరవ మెసఁగంగ నాడఁగా దైవగతిన్. 21
- క. తనయాట గెలువ లక్షీ, తనయాటవిదహానుఁ జూచి ధరణీసురుఁ డి
ట్లను మానవతీరత్నము, ననుమానములేక యొసఁగుమా నిపుణతమా. 22
- క. మును లంజలంజ పన్నిద, మని యాడితిఁ గాని యిట్టి దట్టిది యని యా
డినవాడఁ గాను గద నా, మనసు సుమీ వారయువతి మన్తధమధనా. 23
- సీ. అలకాధిపతినూనుఁ డమరవేశ్యలలోన, మే లెంచి పొందు నేలోలనయనఁ
బ్రధనరంగములోనఁ బ్రాణంబు లుంకువ, గా నిచ్చి పోదు రేకలికితోడఁ
గ్రతుతంత్రముల దేవగణముల సంతోష,పఱచి కాంక్షీంతు రేపద్మనయనఁ
గతినంపుతపములు గట్టిపెట్టి మునీంద్ర,కోటి యాసింతు రేకువలయాక్షిఁ
- గీ. ద్రిభువనాశ్చర్యసౌందర్యరేఖచంచ, లాలతాంగుల కేయింతి మేలుబంతి
యాదురాపవరీరంభ యంకయుగ్మ, రామణీయకజితరంభ రంభఁ దెమ్ము. 24
- క. విన్నావొ వినవొ నీతిస, మున్నతు లడిగించుకొనఁగ నొప్పనివి ధరన్
బన్నిదమును మఱియేదో, యన్నాగుచుమీ మదావళాసురభేదీ. 25

తరల. తగు నె పన్నిద మీక యీగతిఁ దప్పమానము చాల్పఁగాఁ

దగవు నీకును నాకుఁ బెద్దలదండఁ బెట్టెదఁ జండి నై

గగనకేశ యటంచుఁ జందురుకావినేలు గళంబునకొ

బొగడదండ యొనర్చె వావిటభూసురాగ్రణి దిట్ట యై.

26

గీ. తాము గనిపించ కుండి గంధర్వయతు, భుజగకిన్నరముఖ్యులు పొగడ దండఁ

బొగడదండయుఁబోలె నప్పగడదండ, కాలకంధరుమెడ కలంకార మయ్యె.

27

ప. ఇవ్విధంబున నవ్విప్రకుమారుండు బుష్పకోదండజయవిరాజితుం బరాజితుండేసి యి

ట్లనియె.

28

సీ. తగ వంటిమా నీకుఁ దగ వెక్కడిది భక్తి, పారీణునిల్లాలిఁ బట్టినావు

తెగు వంటిమా నీకుఁ దెగు వెక్కడిది వెండి, కొండ యుండఁగ భిక్ష గోరినావు

గుఱు తంటిమా నీకు గుఱు తెక్కడిది భక్తి, నంబికిఁ గుంఠెన నడచినావు

బిరు దంటిమా నీకు బిరు దెక్కడిది పాండు, నృపకుమారునకుఁ గిందుపడినావు

గీ. దొరతనం బంటిమా నీకు దొరతనంబు, గలదె బాణునివాకిలిఁ గాచినావు

— నిన్ను సర్వజ్ఞుఁ డని కొల్చునిర్జరాళి, నెన్ను టంతియకాక నీ వేమిసేతు.

29

గీ. నీమహాభీన్యవృత్తికి నీకు నార్య, భాగ్యసంపన్న గుణధుర్య భార్య యొక్క

చట్టుకూతురు గలుగ నీజాము వేగఁ, గాని లేకున్న మఱి చెప్పఁగలదె నిన్ను.

30

క. నీగ్నాబజంకెలకు ను, ద్వేగపడం గుసుమశరుఁడె విటసింహుఁడు వే

వేగఁ గమలాక్షిఁ దెచ్చెద, వో గరువతనంబు వాసి పో నెంచెదవో.

31

క. బరిదప్పి తప్పుచేతలఁ, బొరలక యిపు డోడినట్టిపాలఁతుకఁ దే నీ

యఱచేతఁ బండ్లు వచ్చినఁ, గఱతువుగా కిక్షుకార్తుక ప్రతిపక్ష.

32

చ. అని యనిమేషభూరుహసుమాసమదామలలామవాసనా

ఖని యగుపార్వతీధవునికంతమునం దగిలించినట్టికాం

చనమణిరుచ్యమాననిజశాటిచెఱంగులు గూడఁ బట్టి నీ

పని యన నెంత వేగిరమ పన్నిద మి మ్మని తీయ నయ్యెడకొ.

33

ఉ. సత్యవచోవిశేషపరిషక్తుఁడు గావున నోడియుండియో

యత్యధికుండు దేవుఁ డని యంజనిదౌప్త్యము చూచి మెచ్చియో

భృత్యుఁడు వీఁడు మాధ్యమునఁ బేశలుఁ డంచు ననుగ్రహించియో

మృత్యుమహిషహంత యుర్రీకృతభూసురధూర్తమార్గుఁడై.

34

సీ. నిబ్బరంబున వచ్చి నిలిచినయూఁకున, వెలిగిబ్బ యిరుగెలంకులకు దాట

గమనవేగంబున బ్రమసి కేయూరంపు, దండశూకములు ప క్తములు తెఱువ

- నెగసి చివ్వునఁ గ్రంకుగగనవాహినివ్రేక, మున జటాజూటంబు వెనుక కొరగ
జాటి హస్తసరోజసన్నిరుద్ధాంతమై, బెళబెళఁ బసిదిండివలుస మెఱయఁ .
- గీ. బతనభయసమాలింగకపర్వతేంద్ర, కన్యకాబాహువల్లరీగాఢవేష్ట
నప్రదీపితాశ్రితకల్పనగము వేగ, సంభ్రమత వచ్చి హరుఁడు సాక్షాత్కరించె. 35
- సీ. ఎంతదూరము వోవు నీశ్వరుం డని శౌరి, విహగేంద్రుఁ బోడెంబు వెడల విడువ
నచ్యుతుం డెచటికో యరుగుచున్నాఁ డని, బవ్వు తెక్కలతేజిఁ బరువుదోల
నజు డంత వెడలిపోయెఁ జుమియంచు సురేంద్రుఁ, డైరావతంబుఁ గాలాడిపఱవ
నింద్రుఁ డూరక పోవు నెచటికో యని వహ్ని, పోట్టేటివారువంబును గదల్చు
- గీ. వాఁడె శుచి యంచు యమదైత్యవరుణులాత్మ, వాహనంబులు జోడింప వారిఁ గూడఁ
బవనపౌలస్త్యపశుపతుల్జవనరూఢిఁ, బరఁగుతమసాహిణముల నిబ్బరము చూప. 36
- వ. చేర వచ్చి రప్పుడు. 37
- క. గజగజ పడఁకుచు భూసురుఁ, డజగవధరుఁ జూచి సాధ్వసావేశమున
న్భజనంబు మఱచి యుండిన, రజనీకరమాళి సాదరముగాఁ బలికెన్. 38
- ఉ. ఓడకు మోయి భూసురకులోత్తమ నెత్తమునందు నీకు నే
నోడితి నీవు గెల్చితి సమున్నతి న న్నతిరోషవృత్తి నీ
వాడినయంతవట్టు సహజార్థమ యర్థమహాభిలాషి వై
యోడినపన్నిదం బిడక యుండినఁ జండినకాఁ దలంపరే. 39
- క. అరిపురము లభ్రచరములు, గిరికార్తుకకలనఁ గలన గెలిచిననన్నున్
ధర నాటపాట గెలిచిన, నిరుపమసాహసికనుణివి నీకుం జడుపే. 40
- క. అని భయము దీర్పఁ దీర్ప మ, దనహంతకు నంతకుం బదంబునఁ బ్రహరిం
చినయధ్వరోపరంతకు, మునుకొని దండప్రణామములు చేసి తగన్. 41
- గీ. పూలనేసినవాని నిర్మూలపఱచి, తాలనేసినవాని హేరాశ మైన
లీలఁ గరుణించితివి దయాశీల నీకుఁ, జాల నపరాధి నంచు నాకేల వెఱవ. 42
- ఉ. ఓపరమాత్మ సన్నతగుణోన్నత యున్నతలంపు లేల ల
క్షీపతిసేవ్యమాన మగుమీజగదదృఢతమూర్తిఁ గంటి నా
సాపము లోప మయ్యెఁ గడుఁ బాత్రచరిత్రుఁడ నైతి నింక నీ
శ్రీపదపంకజాతములు చేరుపవే కృప వేగ నావుడున్. 43
- శా. ఓహో నిల్వ పయోరుహసనకులోత్తంసంబ సత్యాహత
న్యాహారంబులు పల్క సాగితివి బా గాయెం జుమి నీ వరా
రోహరత్నము నీవు గైకొనక కోర్కుల్లీఱఁగా ముక్తికాం
తా హేరాశసుఖంబు గోరెదవు జూదం బాడితే దీనికిన్. 44

ఉ. ఆడితి మున్ను బొంక నని యక్షవిచక్షణవృత్తి నేల బొం
కాడెద వాడకాడకు నలాసనవంశపయోధిచంద్ర సే
నోడినయంతె కాక మఱి యున్నపదార్థము లీయ నేర్తునో
పాడియొ నీకు వేడె సరిపన్నిదగాండ్రు హసింప నియ్యెడన్. 45

ప. అని యనేకప్రకారంబుల నాతనితో మేల మాడి యిట్లనియె. 46

ఉ. భూసురవంశపావన యపూర్వతరంబునుగాదు ముక్తికాం
తాసుఖ మేల కోరెదవు దానికి సందియ మింక మానుమా
దాసుడ పీవు నాదివిజతామరసాక్షి గ్రహించి మానసో
ల్లాసము నొంది ముష్టులఁ దలంచుచు నుండఁగఁ గొన్నినాళ్ళకున్. 47

క. అని పలికిన విని భూసుర, తనయుఁడు సాష్టాంగ మెరఁగి తగ నిట్లనియె
న్నినుఁ గనినయంత ముక్తికి, ననుమానమె తెలియఁ జాల నైతిం జడతన్. 48

మ. అపరాధంబులు పెక్కు చేసితి మహాహంకారకామక్రియా
విపులాంభోనిధిఁ గ్రుంకువెట్టి జడతావేశంబున నిష్ఠు ది
— వ్యపథోద్వృత్తినిఁ గొల్ప నైతిని మనోవాక్కాయకర్తంబులం
జపలాత్తు న్నునుఁ బ్రోవ మీదయ్య కా సాక్షాత్కటాక్షేక్షణన్. 49

మ. నిలుపం జాలను నీశివాఖ్య మదిలో నిక్కంబుగా నీకథల్
బలుకం జాలను వాక్కులకె వెలయ నీపాదాబ్జసంసేవనల్
గెలిపం జాలను దేహకర్తములు దుష్కృత్యాత్తుడెన్ నామన
శ్చలనంబు ల్దొలఁగించి ప్రోవవె శివా సద్భక్తరక్షాచణా. 50

ఉ. దేవ మహానుభావ జగతీధరకార్తుక దుర్భవాపహా
మావరరోప భక్తజనమానససారసలోకబాంధవా
గోవరవాహ దుర్వి నయకుంతితకాననదావపావకా
ప్రోవఁగదయ్య మృత్యుహర మూర్ఖుని నన్నొక కాశ్యపీసురున్. 51

సీ. ప్రణవనృత్యభిరామ రామాసహితవామ, వామాహిరాడ్డామ సామకామ
రజనీచరకిరీట రసజాసనకరోట, గగనగంగాజూట నిగమఘోట
యచరచరాధార యచలాధరాగార, నీరధితూణీర నిగమసార
దురితాభ్రవాతూల కరధృతాసమశూల, నాగాజినదుకూల నయవిశాల

గీ. దళితభవనైన్య యాదిమధ్యాంతశూన్య, హితజనశరణ్య సర్వలోకైకమాన్య
నిరుపమాగణ్య విస్ఫుటా నేకపుణ్య, సత్కృపానన్య దీనరక్షావదాన్య. 52

క. జయజయ శర్వ సదాశివ, జయజయ రతిరాజవిజయ జయజయ మృత్యుం
జయ జయ మాం జయపాలా, జయశీలా సకలభక్తజనతాలోలా. 53

వ. అని య నేక ప్రకారంబుల నుతించుచుఁ గరతలకమలాంజలీబంధప్రసిద్ధసిద్ధాంతానంగ
దేదీప్యమానమానసుం డైయున్న యవ్విప్రకుమారుఁ బల్కాఱు గారవించి దదాహ్లా
దంబగునట్లుగా నభయం బొసంగి పదఁపడి యమరలోకసాంద్రతరంగిణీంద్రచంద్రుం
డగునింద్రు నిస్తంద్రత నాలోకించి విరించి ప్రముఖాంచితపదపంకజం డగుశంకరుం
డి ట్లనియె.

54

క. వినుము సురేశ్వర భూసుర, తనయున కిపు డేను మెచ్చి తగ నిచ్చితి రం
భను దానికి నెల విమ్త, వనజాసనకులవరేణ్యవర్ధను నెనయన్.

55

గీ. అనిన విని పాకశాసనుఁ డామహేశుఁ, జేరి దండ ప్రణామము తేసీ పిదప
నూరుజితరంభ కఠినవక్షోజకుంభ, హాసితకరికుంభ యగురంభ కనియెఁ గాంచి.

56

క. ఓనాతి యీమహీసుర, నూనునకు నభీష్టకామసురతక్రీడా
నూననుఖ మొసఁగి రమ్మన, నానలినాక్షియును మంచి దని మ్రొక్కి తగన్.

57

వ. అట నుండె. మహేశ్వరుండును నిఖిలామరసమేతంబుగా నంతర్ధానంబునేసె నమ్మ
హీసురనూనుండును నాదివిషన్నానీరత్నంబు నవలోకించి చేరం జనుదెంచి విస్ఫుట
ప్రౌఢాలింగనం బొనరించి పునగిక్యతపరీరంభనంబు న్వేలయ వెలయుచుండి ర య్యి
రువురు.

58

నీ. చందనమాలారమందారకేయూర, తిందుకాశోకమాకందకుంద

కేతకీవకుళకంకేళికానవనీప, తాలహింతాలజాతీలవంగ

ఘనసారకదళికాక్రముకామలకనింబ, జంబీరబదరీరసాలసాల

ప్రముఖపుష్పితలసత్ఫలితపల్లవిత, విస్తారభూమీరుహతతుల వెలయు

గీ. నట్టితత్కాననమునందు నవ్యకీర, రవము లుష్పాంగ నిందిందిరములు మెలఁగఁ
గోకిలలు గూయ మృగములమూఁకడాయ, మరుఁడు సుమశరమున నిరువురను నేయ.

క. ఉపవనమునఁ బోలె విహా, రపరవశు లగుచును దిరిగి రయమతి నతిర
త్యుపరతి సమరతి మతి మతి, నిపుణతఁ బెనఁగొనిరి చెలఁగు నేర్పులకొలఁదిన్.

60

5. ఇ ట్లగణ్యపుణ్యలావణ్యతరకరకంకణరుణరుణత్కారనినాదంబు లెసఁగం గౌఁగి
లించుచు నిబ్బలిక నుబ్బి గొబ్బిన గుబ్బటిల్లుగబ్బిగుబ్బల నురంబునం బొరయ నురుము
చుఁ గంధరాపరీరంభణంబుల మొగంబు మొగంబునం జేర్చుచుఁ దిరస్కృతకిసలయ
బింబాధరసరసమృదులసన్నాధురీధురీణామృతంబు లొలుక మదనకదనదాహంబు దీర్చు
చుఁ దదధరసుధారసంబు గ్రోలుచు రదనక్షతంబులు గావించుచు నంతకంతకు నెక్కు
డై నిశితాంతదురంతలతాంతమార్గణగణాగణితాగ్నికీల లుద్ధతి నొలయింప హుమ్మని
బిట్టోదవుతమకమ్మనఁ గ్రమ్ముకొను బిగిచన్నిట్టల దట్టంబున దిట్టంబుగ బెట్టెనయఁ
బిక్కిటిలుమణిఖచితమహారజతకంచుకం బవియ నుట్టిపడునిట్టూర్పు లుల్లసిల్లఁ బయగ

పారావారాంతరచలన్తంధరధరంబుతెఱుం గెఱింగించుమురువునఁ బెనంగుచుఁ గుచ
మండలనఖక్షతార్థచంద్రోదయంబు లుప్పొంగ మందస్థితచంద్రికలు వెలుంగ స్వేద
కణతారకామండలంబు వెలయ నేత్రకువలయంబుఁ ప్రకాశింపఁ జివురామశయ్యం
బవ్వళించి యించుక నిదురించి మేలుకాంచి హస్తారుణోదయకిసలయంబులఁ గలిత
లకాంధకారంబులు దొలంగ న్నవరింప రసతోషణంబుల ముఖకమలంబులు వికసింపఁ
గంచుకోత్తరీయోదయరాగంబులు చక్కఁగాఁగఁ గుచకోకంబులుఁడాఁగ స్వేదకణనఖ
క్షతతారకాబ్జంబులుగ్రుంక మానసానందామృతానననిషేచనానంతరనిటలతట పూర్వ
దిగ్భ్రతమంకుమవర్తులతలకాబ్జబాంధవోదయానంతరంబున.

61

ఆసుదతి ముదమెలర్ప మ, హీసురసుతుఁ గౌగిలించి హితమతిఁ బలికెన్
ఏసతి పుణ్యవతియొ నీ, తో సురతము నిరతమెనయుఁ దొంటిఫలమునన్.

62

క. ఈతీరున సురతనయుల, చేతిను దనియంగ నెఱుంగఁ జెప్పెడి దేమీ
రాతిరి పగలై పగలే, రాతిరియొ వెలయుచుండె రతిపరవశతన్.

63

క. మనసిజకేళికి భూసుర, తనయా నీసాటి రారు దలఁపఁగ నేలా
యనరాదు గాని దాసులు, వినుమా నలకూబరాదివిజయవిశాలుల్.

64

క. అని దివిజకాంత భూసుర, తనయునిఁ గీర్తించుచుండెఁ దా మోహితయొ
విను సుగుణ వీవు గావున, ననుఁ బొగడితి వనుచు ననియె నాభూసురుఁడున్.

65

క. అపు డాద్విజుఁడును దివిష, చ్చపలాయతనయనఁ గూడి చనుదేఱఁగ నా
విపులారణ్యముచెంగట, నుపమాశూన్యమగుపురము నొక్కఁడు గాంచెన్.

66

ఎ. కాంచి తత్పట్టణంబు చేరం జనుదెంచి.

67

క. అచ్చట సుఖు లై వారు వి, యచ్చరరాజ్ఞోగ మెనయ నతులప్రార్థి
బచ్చవిలుకానికేళుల, నిచ్చమెయిం జరపుచుండి రిరువురు వెలయన్.

68

→ ఆశ్వాసాంతము. ←

చ. ఘనఘన నన్యనన్య సితకంధరకంధర దానదాన వే
ధనధన తప్తతప్తకృతతారకతారకధామధామ వా
రణరణరంగరంగదరిరాజితరాజిత దారుదారు కా
వనవన ధీనధీనవృషవాహనవాహన సోమశేఖరా.

69

మాలిని. గగనపురజగీషాకాలకూటాన్నతోషా
నిగమచరసువేషా నేకపుణ్యప్రభాషా
యగణితఫణిభూషా హార్యచాపామనీషా
విగతసకలదోషా విస్ఫుటానన్యపోషా.

క. మోహజ్వరభైషజ్యస, మీహితకైలాసరాజ్య మేగురతేజా
జేహీయమానదానవ, బాహాధార్మజ్య త్రిదివపాలకపూజ్యా.

71

గద్య. ఇది శ్రీమత్కళీవరప్రసాదలబ్ధ లబ్ధవర్ణవర్ణనీయకవిత్వతత్వశౌరేయపెదలింగనార్య
గూర్భార్ణవపూర్ణిమాత్రేయగురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమానమానస సకల
విద్యజ్ఞనవిధేయ రుద్రయనామధేయప్రణీతం బైననిరంకుశోపాఖ్యానం బనుమహా
ప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

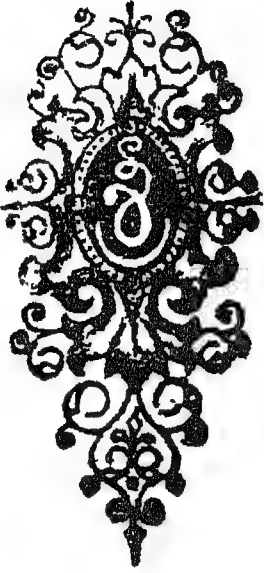

శ్రీ రస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము.

చతుర్థాశ్వాసము.

రమణీరమణీయప

రీరంభస్నేహవిస్ఫురితసాయక ని

ర్దారితసుమనస్సాయక

భూరికృపావేశ కందపురసోమేశా.

1

గీ. అవధరింపుము తత్త్వవిద్యావివేక, దళితకామాదిరిపువర్గకలహుఁడైన
పులహుఁ డిట్లని పల్కె నాభూవరేణ్య, శేఖరునితోడ వాక్యవైచిత్రమెఱయ.

2

క. ఆరీతి నతఁడు దివిష, న్నారీతిలకంబుతోడ ననువుగ సురతా
పారవ్యాపారశ్రీ, పారగభావమున భ్రాంతిపడి వర్తిలుచున్.

3

ప. ఒక్కనాఁడు తనతోడఁ గ్రీడింపఁ ద్రిదివంబుననుండి వచ్చినయయ్యచ్చరలేమయాం
దానును విలాసార్థంబుగఁ బురంబు వెడలి.

4

సీ. సరసీరుహనవీనతరసీధురసపాన, భసలసుందరగానభాసమాన
మసమానసహకారలసమానఫలవార, ససమాదరకుమారసమదకీర
మవనాదరణదారపవనాలసవిహార, భవనాగవిస్ఫారభివ్యహార
మవమానలవదూరపవమానసంచార, భవమాంద్యవిస్తారఫణివిహార

గీ. మంచితవిహంగమమురాజహంసచంచు, దళితఫలసారజలపూరమిళితఫలిత
కలితఘనశాలినవశాలిఖండమండ, లావరణదీప్యమానముద్యాన మొకటి.

గీ. చూచి యచ్చోటిమహిమకుఁ జోద్యపడుచు, ముమ్మరంబుగఁ బూఁదేనెముసురు గురిగ
నచ్చతరగుచ్చములమీఁద నళులు గ్రమ్ము, దెప్పరం బగులేదీఁగెచప్పరమున.

సీ. వదనచత్వరవిసృత్వరరసజ్వారవో,న్నిద్రతానిక్కులముద్రుజంబుఁ
గనకకకణరుణత్కారసముత్పత, పంచాంగుళప్రియంభావుకంబు
మధురాధరోష్ఠసమంతాన్నిపీడనా, ధృత్యానుకంపావితంపచంబు
నజ్జాతపూర్వరత్యోన్నత్యపునరుప, క్రమణయాచ్ఛావచోభ్రంలిహంబుఁ

- గీ. గాఁగసురతంబు సల్పి యక్కమలముఖియు, నామహీసురతనయుండు నంతఁ జాల
నలసి వలయితదివ్యాంబరావృతాంగు, లగుచుఁ దనుచేతలకుఁ దామె నగుచు నుండి.
- ఉ. జారినకుంతలంబులు పొసంగఁగ దువ్వచుఁ జల్వపయ్యెదన్
దోరపుఘర్త బిందువులుఁ దూలఁగ వీవుచు వీడియంబుక
దూరపువాసన ల్దీశలఁ బొల్పడ నించి మనోభవాహావో
దారకళావిశారదుడ వొదవురా యని తన్ను మెచ్చుచోన్. 8
- ప. యథేచ్ఛ గా నభోమార్గంబునం జనునారదుం గాంచి యాచిగురుఁబోడి కతం
డి ట్లనియె. 9
- సీ. కారుణ్యరసపూర్తికమనీయతనుయస్తి, చిగిరించె నా జటాశ్రీ దలిర్ప
నమృతఘనీభావ మనఁగ నొప్పువిభూతి.ధవళితాంగమరీచి దివిఁ జెలంగ
హస్తాంబుజంబుపై నాడుపట్టదపరం, పర నాఁగ రుద్రాక్షమాల సునర
సముదంచితానందజలధి ఘూర్ణిలుమాడ్కి, మారుతాహతిచేత మహతి మ్రోయ
- గీ. ప్రకటతేజోవిశేషంబు బాలనూర్య, సృష్టి గావింప నయనసంతుష్టి గాఁగ
నరుగుదెంచుచు నున్నవాఁ డభ్రవీధి, నీతఁ డెవ్వఁడు దివిజపూర్ణేందువదన. 10
- క. అని యడిగినభూసురునకుఁ, గనుసన్నయొనర్చె దేవకాంతామణియున్
మునికుంజరుం డెఱింగెను, తను రంభగ నతని విప్రతనుజాతునిగన్. 11
- ఉ. భూసురపుంగవుండు మునిపుంగవుఁ గన్గొని యీతఁ డెవ్వఁడో
కా సురకాంత యంచుఁ బలుకం గనుగీటె స్వనామగోపనే
చ్చాసముదీర్ణతన్ దివిజసంయమియున్ దెలిసె న్రతోత్సవా
భ్యాసుల సంతతోక్తిపరిహాసుల వారలనుర్తకర్తముల్. 12
- ప. అపుడు నారదుండు తనమనంబున. 13
- క. ఇది నాటనుండి యీతని, మదనక్రీడావిశేషమధురిమగుణసం
పద వీడి రాదు నిర్జర, సదనమునకు ధాత్రి విడిచి సతతము నారా. 14
- ఉ. ఉండిన నుండనీ యితనియొద్ద మనోభవకేళిలోల యై
దుండగ మన్న నెంత యిఁకదుర్గుణమాషిత గాక మా కయో
దండ మనంగరాదె వెసఁ దానును వాఁడును వచ్చి కైతవో
ద్దండత మాపఁగాఁ దగు నె తాపసముఖ్యులతోడ దుష్టతన్. 15
- శా. కానీ దీనికిఁగా నొకానొక ప్రసంగం బింద్రునొద్దన్ వనో
నూనప్రాధిమఁ జెప్పి కొంతకలహంబుం బెంచఁ జోటుండఁగా
నానాభూముల కేగ నేటికి వృథా నాకంబు చేరం జనం
గా నిట్టిప్పుడె వేళ యంచుఁ జనియె న్నౌతూహలాభ్యున్నతిన్. 16

వ. అంత నక్కాంతాతిలకం బాతనితో నిట్లనియె.

17

ఉ. ఎక్కడివాడె పోయి యొకయింత యెఱుంగవు బుద్ధికాశలం

బెక్కడ కేగె నాలుకపయి న్నువుగింజయు నాననట్టి బ

ల్లక్కరి నారదుం డతఁడు దైవతమార్గమునందు నేగఁగా

నక్కట నన్నఁ బేర్కొనితి వాతఁడు విన్న ననర్థమొందదే.

18

క. ఆతఁడు విన్నప్పుడె పురు, హూతుఁడు వినుటయును బుద్ధి నూహింపు శచీ

నేత వినె నేని వెత యగు, చేతయె కాఁ దెలిసికొనుము సిద్ధము గాఁగన్.

19

గీ. మనము చేసినసుకృతసంపద నతండు, వినక పోయిన బ్రదికితి మనఘవర్య

విన్నయప్పుడె యొకకీడు వెదకుఁ గాని, మాని వెట్టినతంత్రంబుఁ గానలేడు.

20

క. ఆమాట విని యొకించుక, భూమిపతి నవ్వి మానిపుంగవ కరుణా

ధాముఁ డగు నారదునకే, భామామణి యింత యేల భయపడియె నొకో.

21

వ. అని యడిగిన ధర్మశీలునకుఁ బులహుం డిట్లనియె.

22

సీ. దివిజకాంతామణి యవనీస్థలంబున, కరుదెంచు టపరాధ మాన కాగ?

యదియనుంగాక మోహవేశమున మర్త్య, ననుభవించుట నేర మాని కాద?

యింతమాత్రమె చాల కేప్రాద్దు వానికి, ననుకూల యకాట తప్పైన కాద?

యది కారణంబుగ నమరేంద్రు నేవకు, నరుగమి యాగిడం బొన కాద?

గీ. చూడుమా యెన్నివిధములఁ జూచికొన్న, రంభయెడ దుండగమె ధరారమణవర్య

యది యెఱిఁగి చేరరాదయ్యె నమరమాని, కొండెగానితనానకు గురువు గాన.

23

గీ. భూసుపర్వున కొకనాడె పోయి కౌఁగి, లిచ్చి రమ్మని పంపినాఁ డింతె కాని

సంతతము వానితోఁ గేళి సల్పుమనుచుఁ, బనిచెనే తన్ను లోకైకభర్త యైన.

24

క. ఈమాటలు ముని దివిజ, స్వామికి వినిపించెనేని జననాథ యతం

డే మని శాసించునొ యని, యామానిని యతని కంత యలికెం జుమ్మి.

25

వ. ఇది యిట్లుండె నట నారదుండు చని యెదుట హాహాహూహూముఖ్యవిఖ్యాత

గాయనగేయనవీనమాధురీఘరీతరంగనిదాయమానమేన కాద్యప్సరగిపాత్రవిచిత్రకంక

ణర్పుణర్పుణత్కరచామికరమేఖలాకింకిణీఘశఘశనూపురకలకలధ్వనులచే సంతసిం

చుచు సంతతవందమానత్రయస్త్రింశతోక్తిదేవతాసంసేవ్యమానుడై రత్నసింహాస

నంబున సోసీమం డై యున్నసహస్రలోచనుం గాంచి నిలిచిన.

26

క. మునినాథుఁ గాంచి సురపతి, ప్రణతసమారాధనార్ఘ్యపాద్యాదివిధు

ల్వినయమున నొసఁగి యర్ఘా, సనమునఁ గూర్చుండ నునిచి సలలితబుద్ధిన్.

27

- క. మునియనుమతిఁ దానుచితా, ననమునఁ గూర్చుండి సత్ప్రసంగంబున నో
యనఘాత్త యెచటి కరుగుచుఁ, జనుదెంచితి రిటుకు నాదుజన్మఫలమునన్. 28
- క. అన విని ముని దరహాసితా, ననమున సురలోకనాథ నానాదిశలం
జని భువిని జిత్ర మొక్కటి, గని వచ్చితి మీకుఁ దెలుపఁగాఁ బనిగలనై. 29
- క. మునినాథ యేమిచిత్రము, గనుగొంటివో యానతీయఁ గదవే యనిన
న్వినవోయి నముచిసూచిన, యనిమిషతరుణీలలామ యవనీస్థలిఁగోన్. 30
- క. అలనాటనుండి ద్విజునిం, గలగొని యిటు రాక యుండెఁగా దానికి నా
యిలవేల్పే యిలువేలుపు, బలభేదన యేమిచెప్పఁ బనియున్న దిఁకన్. 31
- క. సురతనయులసురభోగము, నిరసింపఁగ వింటి దాని నేమనఁ గల మో
సురనాథ నిన్న యనవలెఁ, బరిపాలన యిట్లు చేయఁ బఱపితి వచుచున్. 32
- గీ. కాన నీభోగసంపద ఘనము లిచట, సొంపు పెంపును రంభకు నింపు వుట్ట
దనుచుఁదోచుచు నున్నదోయనిమిషేంద్ర, మానవులమీఁదియధికసమ్మదము చూచి.
- చ. మననలకూబరాదు లవమానము నొందెద రంచు నాఁడె యో
యనిమిషలోకనాథ యది యాధరణీసురపుత్రుతోడ నా
డినవచనంబు లెల్లఁ బ్రకటింపను నట్టివి బైట పెట్టఁగా
మునులకు మాకు నేల పిను మోహముగా కది దానిపాపమే. 34
- చ. అన విని ఐజ్ఞ మండిపడి యో నవు నారద యద్దురాత్మరా
లనిమిషలోకభోగభర మల్పముగాఁ దలపోయ కున్న న
మ్మనుజుని బాయ కున్నె బళి మంచిది దానికి నేన గర్వముం
బెనిచితి నిన్నినాళ్లు నిఁకఁ బెద్దటికం బొకయింత కుంచెదన్. 35
- ఉ. ఓమునిసార్వభౌమ సరసోక్తుల బాపనిమిండగాని
నే మని నింద నేసె జగదీడితరూపవిలాససంపదు
ద్దామశరీరులం ద్రిదశధామకుమారుల లంజసాని నే
రోప్పి 'మనస శ్శునాం ఘృత మరోచక' మన్నలు కాచరించునే. 36
- నీ. యజ్ఞతంత్రములందు హవిరన్నములచేతఁ, బుంభీధవించినపొట్టకౌవ్య
జగదేకసౌందర్యచాతుర్యములచేత, దుర్వారతర మైనగర్వరేఖ
సురతనూజులతోడిసురతసంసర్గచేఁ, గందళించినమహానందగరిమ
నిపుణత దీపించువృత్త్యవై ఖరిచేతఁ, బెంపావహించినపెద్దటికము
- గీ. సరససంగీతసాహిత్యపరిచయమును, బ్రథికు చెందినబహుమానపాటవంబు
కొంత దివ్యులలోపలఁ గొఱఁగవడఁగఁ, గొఱఁత వేయింతుఁ గను దీనికొఱకుదాని.

వ. అని పల్కు నవసరంబున.

38

నీ. మోవిపైఁ గనిపించుములునాఁడిపలునొక్క, లొగిఁ జిన్నికెంపులసొగసుఁ జూపఁ
జెక్కులపై జాటి చెదరుకుంతలములు, మకరికాపత్రసంపద వహింప
జిగిగుబ్బచన్నులఁ జిటులుగందపుసరు, ల్జిలుఁగుఁ బయ్యెదలోనఁ జెంగలింప
నలువొందునునుమేని నవనఖాంకురములు, బాశేందురేఖల పస హసింప

గీ. జాణుఁగొప్పన ముడిచినజాజివిరుల, తావి తనతోడియచ్చరతలిగుఁబోండ్ల
కైశ్యకల్పప్రసూనసౌగంధ్య మడఁప, గంభ చనుడెంచె దేవతారాజసభకు.

39

గీ. వచ్చి భయభక్తు లెసఁగంగ వాసవాదు, లైనపెద్దల కొకపాటి యాననంబు
వంచి మడిసందులను హస్తవారిజంబు, లిడి యొకించుక వెనుక నేగి నిల్చె.

40

క. తనజాడ లన్ని యచ్చటఁ, గని వచ్చినయట్టిమానికంతీరవు న
య్యనిమిషసంయమిఁ గని య, య్యనిమిషలోచనకు హృదయ మట్టిట్టయ్యెన్.

41

ఉ. అప్పుడు వాసవుండు కడు నాగ్రహ మొప్పుగ నత్తలోదరిం

దప్పక చూచి నిన్ను వసుధామరనూతికిఁ గొఁగిలిచ్చి నే
నప్పుడ ర్థ మ్మటంటి హరునాజ్ఞ యలంఘ్యము గానఁ గోర్క మై
నెప్పుడు వానితోడ మది నిష్ఠము స్పృశు నుండు మంటి నే.

42

క. ఏమీ వరచామికర, భూమిగరకటకకుంజపుంజక్రీడా
సామీచీయము మానవ, ధామవిహారంబుఁ బోలదా దుష్టచుతీ.

43

గీ. చంచలింప కిట్టి సాహసకృత్యంబు, చేసినావు గాన నోసి పోయి
భయదరూప మైన పాపాణ మై పుట్టు, పల్లవుఁడు వసించుపట్టణమున.

44

క. అని శాప మొసంగిన య, య్యనిమిషవిభుఁ జూచి రంభ యత్యంతభయం
బున సాగి మ్రొక్కి కరుణా, జనకంబుగఁ బలికె నముచిసంహారకుతోన్.

45

ఉ. ఈమహనీయశాపమున కెయ్యది యంతము దెల్ప వయ్యయో
యామరలోకనాథ సదయంబుగఁ జూడఁగదయ్య యోశచీ
వామదృగీశ నాకలుషవర్తన మెన్నకు మయ్య యోసుర
స్వామి యటంచు వే పగల సన్నతి నేసిన నార్ద్రచిత్తుడై.

46

క. రమణీతప్పదు నావా, క్యము పాపాణత్వ మొందు మదియొన్నటికిం
దుమురై ధరణీస్థలిఁ బడు, నమరంగ శాపమును నాటి కంతము నొందున్.

47

వ. పొమ్ము ధరిత్రినిం బుట్టు మని నియోగించి కొలువు చాలించి శచీకాంతుఁ డంతరి
పురంబున కరిగె సురగరుడోరగాదు లందఱుఁ దమ నివాసంబులకుఁ జనిరి తదీయ

విద్యేషిణు లగుకలభాషిణులు కొందఱు సంభృతానందు లై గృహంబున కేగిరి తదీయ సఖు లగు సరోజముఖులు గొందఱు వందరుచు వెంటన చనుదెంచి రప్పుడు రంభ దుర్నిభితారంభ యై వారల మగుడించి పుడమి కేతెంచి నిరంకుశునిం గాంచి శోకభరం బాపలేక.

48

చ. జలజముఖీరవీనసుమసాయకుముందఱ మందరామరా

చలపరిమాణ మైనబిగిచన్దన యూర్పులఁ బిచ్చలింపఁగా
సొలవక యేడ్చె గాఢతంశోకతటాకము చాల నిండి రెం
డలుగులఁ బాటెనో యశఁగ నశ్రుకణంబులు బాటెఁ గన్నులన్.

49

వ. ఇవ్విధంబున నివ్వటిలు నెవ్వగల నేడ్చువధూమణిం జూచి యతం డి ట్లనియె.

50

చ. నెరయ విషాదహేతువుగ నీతెలిగన్నుల నశ్రుబిందువు

ల్దొరఁగు టెఱుంగ మెన్నడు మతూహలకారణబాష్పజాలము
ల్లరియుటె కాని నేడు కనుఁగొల్కులవెంబడి నశ్రుపూరము
ల్వఱదలు గట్ట నేడ్చెదవు వారిజశోచన యేర్పటింపవే.

51

చ. తలఁపున మాటలం గ్రియలఁ దామరసేక్షణ నిన్నె కాని యే

పొలఁతుల నొల్ల నీనిజము పుష్పశరాసనుఁడే యెఱుంగు మొ
క్కలమున నున్న నేరము లొకానొకనాఁడును జేయ వీయెడ
న్దిలియదు శోక హేతువు వినీలశిరోజ యెఱుంగఁ జెప్పవే.

52

క. అని యడిగినభూసురునకు, ననిమిషవేశ్యాలలామ యాద్యంతంబు

న్వినిపించి మగుడ నేడువఁ, దనదుప్పటి మొగము గుడిచి తగ ని ట్లనియెన్.

53

ఉ. ఇంతె కదా లతాంగి మఱి యేమొ యటంచు విషాద మొందితిం

జింతిల నేల యిప్పనికి శీఘ్రమ శాపవిముక్తి చేసెదన్
అంతొనరింప కీక్షణమ తా వయి నిల్వము భీకరంబుగా
నెంతయు నిష్పరంబుకడ నేన యెఱుంగుదుఁ బై విచారమున్.

54

చ. అన విని శుష్కహాసవదనాంబుజ యై సురకాంత వల్కు నో

యనుపమరూప నీమహిమ లట్టివ యశాఁగద శాపమోక్షణం
బొనరఁగ నెట్లు చేసెదవొకో యొకయింత వచింపరాదె నా
మనము విషాద మార్ప యొకమాటను నంటివొ లేక తథ్యమో.

55

వ. అని పల్కిన నతండు.

56

గీ. అతివ మాట యొకటి యన్వల నొనరించు, చేత యేది యైనఁ జెప్ప నేల
మాటకన్నఁ జేత మట్లు గానున్నను, జేత ననుసరించి చెలఁగ వలదె.

57

నీవీమాటకు సందే, హావిర్భావంబు నొంద కబల క తోర

గ్రావంబై పుట్టుము నా, నావెలఁదియు నట్లు చేసె నాపురముకడన్.

58

క. శతతాశదఘ్న మగున, య్యతుల గ్రావమ్ముఁ జూచి యప్పుడు భయసం

గతు లై యాశ్చర్యసమా, యతు లై గజగజ వడంకి రచ్చటిజనముల్.

59

క. అదిరా యకాన్నత్యభరం, బిదిరా విస్తారగరిమ వీక్షింపఁగ ని

ట్లదిరా కారిత్యగుణం, బదిరా యిది కొండ గాక యశ్శమె తలఁపన్.

60

సీ. అస్తవాదులతోడ నాకృతి చాల్చిన, భాగ్యదేవతయొ యీ ప్రస్తరంబు

కాక లోకం బెల్లఁ గబళింప వచ్చిన, యాదిశక్తియొ యీమహాదృష్టు

బలిసద్దగంధ్రంబు వెలువడి యొగసిన, యురగేంద్రుఁడో యీదృఢోపలంబు

దుస్సహానిలగతిఁ దునిగి రాలినకాంచ, నాద్రిశృంగంబొ యీయశ్శరాజ

గీ. మీసమున్నతశిల నీరజాసనాండ, సదనసంస్థాపితోజ్జ్వల స్తంభ మొక్కొ

యీభయంకరపాషాణ మినజబాహు, దండకలితసముద్దండదండ మొక్కొ.

61

వ. అని యనేకప్రకారంబుల వితర్కించి యిది మహాదుర్నిమిత్తంబు గాని వే తొండు

గాదని నిర్ణయించి నిజనివాసంబుల కరిగి రంత దైవవశంబున.

62

ఉ. మందరధీరుఁ డన్యన్యపమర్దనుఁ డాపురమేలురాజు శ

త్రుందేముఁ డొక్కనాఁడు పరితోషభరంబున మంత్రులెల్లఁ జూ

డం దగ దన్న మానక హఠాత్తు హయోత్తమ మొక్కఁ డెక్కి వి

చ్ఛేం దురుఘ్నేయ కొన్ని తనచేరువ రా నుపలంబుఁ జేరఁగన్.

63

క. చనుదెంచి నయనగోచర, మును వాగ్గోచరము గాక భువనాద్భుత మై

తనరుబలుతాయిఁ గనుగొన, జననాథునిమది కొకింత జడుపుదయించెన్.

64

చ. అపు డవోచ్చ నొకరావిచెట్టున మనోజ్ఞాకారసంపత్తికి

న్విపరీతం బగుబ్రహ్మరాక్షసుఁడు నుద్వేగాతిరేకంబున

న్నృపచూడామణి నావహించె సచిపు ల్నిర్విణ్ణు లై చూడఁగాఁ

జపలాత్తుం గనిపెట్టి యుండుఁ గద యస్వాపంబులై యాపదల్.

65

క. ఒకలాగున మాటలు తొక, తొక లై వెడలంగఁ జొచ్చె దుడిదుడి నెందే

నొకఁడ చనఁ దొడఁగెఁ గన్నులు, పెకలించక చూడ సాగె భీతి దలిర్పన్.

66

సీ. స్వప్నంబునం దైనఁ జాపల్య మెఱుఁగని, సార్వభౌమునకుఁ జంచలత తోఁచె

నేకాంతమున నైన హెచ్చుమాటలు లేని, వసుధేశతిలకంబు వదరఁ జొచ్చెఁ

బరిహాసమున కైన దరహాస మొందని, నరనాథుఁ డూరక నవ్వఁ బూనెఁ

దలిరాకుఁబోఁడులొద్దను వికారము లేని, ధీరుం డహేతువికారుఁ డయ్యె

గీ. సూన్యతమె కాని నాలుకఁ జొనుపనట్టి, నాయకాగ్రణి దబ్బులు ల్లాయ సాగెఁ

బసిఁడిసమ్మళిగలులేక సాద మిడఁగ, భరముపడురాజు బరిగాళ్ళఁ బఱవ సాగె.

67

- క. అప్పుడు మంత్రులు కార్యము, దప్పెగదా యనుచు మెల్ల ధరణీనాథున్
గప్పుక చని రంతగివుర, మెప్పుడు చేరెనమొ యనుమనీష దలంకన్. 68
- సీ. కాలసర్పముఁ బట్టఁగడఁగుమాంత్రికులు నా, నొడిసిన నొక్కింత యొడియఁ బాటి
వనమదేభముఁ గట్టఁ జనెడుమావతులు నాఁ, దిరిగిన వెంటనే తిరుపుగట్టి
తీవ్రప్రవాహ మీఁదెడునీతకాండ్రు నా, వెలిబోక కాక వెంబడిన పోయి
చిచ్చార్పఁగాఁ బోవు చేర్వచుట్టములు నాఁ, జుటుకు దాఁకినఁ బోక మఱియుఁ గదిసి
- గీ. యొకవిధంబున మంత్రులు యుక్తిచేత, బ్రహ్మరాక్షసనిర్వేశభరసుదుర్ని
వారబహువిధచేష్టావికారశూరు, రాజవరుఁ దెచ్చి రంతగివురంబుఁ జేర. 69
- గీ. తోడుకొని వచ్చి యన్యులు చూడకుండ, నొక్కయేకాంతగృహమున నుండఁ జేసి
పదిలముగఁ గావలులు వెట్టి వెదకివెదకి, మాంత్రికులఁ దోడితే నహమ్మతిని వారు. 70
- సీ. ఎంతమాత్రం బిది యీక్షణంబున లేదు, బంతి గావించెదఁ బ్రజ్ఞ మీఁఱఁ
బూనిక నప్పటి పూరి మంత్రించెనేఁ, బొమ్మన్నఁ బోదె యీభూమి వెడలి
చూతుము గా పోవు బేతాళుఁ డైనను, నాపేరు విన్న నిన్నాళ్ళదాఁక
దాని కేమాయె నెందాఁక నాలస్యము, తెప్పింపుఁడు విభూతి తేటగలది
- గీ. యనుచు నొకనాఁడు నొక్కొకఁడధికముగను, నించుకటుమించుగాఁబంతగించుకొనుచు
దశదిశాబంధనము చేసి ధరణీనాథ, శేఖరునిఁ జేరి మాంత్రికశ్రేష్ఠు లధిప. 71
- సీ. నరసింహము జపింప నరసింహము జపించు, నాదిభై రవమున కదియె నుడువు
శతరుద్రయముఁ బూన శతరుద్రయముఁ బూను, హనుమజ్జపంబున కదియె చేయు
నీలకంఠముఁ బల్క నీలకంఠముఁ బల్కు, సంబాస్తవంబున కదియె నెఱపు
శ్రీరామముఁ బఠింప శ్రీరామముఁ బఠించు, నష్టాక్షరిని నెన్న నదియె యెన్ను
- గీ. వీరభద్ర మెన్న వీరభద్రమె తెచ్చు, శరభ మన్న నదియె సంగ్రహించు
మనుజనాథ కడమమంత్రంబు లాబ్రహ్మ, రాక్షసునకు నీళ్ళు ద్రాగినట్లు. 72
- క. మొదలఁ గడుఁ బౌరుషస్థితి, తుది నేమియు లేక జనులు దూషణ నేయన్
గదుపులు కదుపులు గట్టుచు, మది లజ్జాపరతఁ జనిరి మాంత్రికు లధిపా. 73
- సీ. ఐతిహాసికమాళి యనిపించు నొకవేళ, నొకవేళ శుష్కతార్కికత నెఱపుఁ
బాణినీయపుఫక్కి వాదించు నొకవేళ, నొకవేళ వేదాంత ముపచరించు
శ్రోత్రియాగ్రియవృత్తిఁ జూపించు నొకవేళఁ, నొకవేళఁ గడుజ్యోతిషికతఁ దనరు
సంగీతమాధురి చవిదేల్పు నొకవేళ, నొకవేళ సుకవితాయుక్తి పరలుఁ
- గీ. జదువు నొకవేళఁ గావ్యము ల్గురసఫణితి, నుడువునొకవేళ మంత్రము బ్బూర్లు వేలు
సామవేదము నొకవేళఁ జదువుచుండుఁ, బ్రతిభమీఱఁగ నాబ్రహ్మరాక్షసుండు. 74
- ప. ఇట్లు సకలమంత్రతంత్రంబులకు నసాధ్యంబై యాబ్రహ్మరాక్షసావేశంబు సంస్తంభిం
పక విజృంభించులాగు చూచి ప్రధాను లెల్ల నాత్మగతంబున. 75

- ఉ. మొత్తంగఁ జొచ్చె గౌరవసమున్నతి వాయఁగ భూతవైద్యులం
దొత్తుల మొత్తినట్లు కడుదుర్భరభావము నొంది భూమిపా
లోత్తముదేహముం బడలె నున్నను గార్యము లే దిఁక నివ్వే
కోత్తరబుద్ధిఁ జెప్పఁ డొకబుద్ధివిశేషము పెద్ద లందఱున్. 76
- వ. అని వితర్కించుకొను చున్నసమయంబున. 77
- గీ. బ్రహ్మరాక్షసువార్త నిరంకుశుండు, విని మరుత్కాంతశాపంబు వెడలఁ ద్రోయ
నిదియె తటి యంచు వచ్చె భూమిశమంత్రు, లున్నపనిలేక చింతించుచున్నకడకు. 78
- క. వచ్చి నమస్కారం బని, యచ్చోఁ గలపెద్ద లెల్ల నాదరమునఁ జో
టిచ్చి వసింపఁగఁ జేయఁగ, నచ్చతురాననకులీనుఁ డనియె నృపాలా. 79
- ఉ. చుందుడుకాఱ శాత్రవులదోర్బలసంపదఁ జక్కుచేసి ధా
త్రిం దినబాహుపీఠమునఁ దిన్నచనంబుగ నిల్పి భోగసం
క్రందనుఁ డై ప్రజ ల్వాగడ రాచటికం బొనరించునట్టిశ
త్రుందము నంతవానికిని దుష్టపుదైవము కీడు దెచ్చెనే. 80
- గీ. సత్యసంధులఁ జేర్చునసత్యపరులఁ, ద్రోచు ననఘుల రక్షించు దుష్టకర్త
గల్గువారల శిక్షించు ఘనులఁ బెంచు, హీనులను ద్రుంచు దయ నిట్టిన్యపతి కలఁడె. 81
- వ. అని యనేకవిధంబుల మనుజునాథు వర్ణనము చేసి పిదప 'దైవంబుఁ దిట్టి తలంచిన
నా కొకదైవలీల గల దంచుం బల్కి మెల్లన శరీరంబు గగురుపొడవ. 82
- మ. ఒక్కనిట్టూరుపు పుచ్చి కన్నుఁగవ నీ రుప్పొంగఁగా నావలిం
చి కరాజ్జంబులు మీఁది కెత్తి తనుయష్టిం గంప మేపాఱ నిం
చుక యాలాపము చేసి వెక్కసముగా శోకించి శోకించి వేఁ
డుకొనంగా నొకకొంతసేపునకు నాటోపంబు సంధిల్లఁగన్. 83
- గీ. ఇపుడు పుట్టినపాపాణ మెల్లఁ గొట్టి, తుమురుగాఁజేసి ధరణిపైఁ దూరుపెత్త
రాజుఁ బట్టినయా బ్రహ్మరాక్షసుండు, విడుచుఁ గాని మఱేమిట విడువఁ డనిన. 84
- క. ఇదియకా నిది గా దనియెడి, సదమలబోధంబు లేక సచివావళియా
నిది మంచికార్య మనుచు, న్నది నెన్న విపత్తి మతికి మతికిం బొందెన్. 85
- గీ. రాయి దిగులంగఁ గొట్టిన రాజునొడలి, బ్రహ్మరాక్షసుఁ డేగునే పార్థివేంద్ర
ధరణిపైఁ 'బృష్టతాడనా ద్ధంతపతన', మనిన పరిహాసవాక్యము సార్థమయ్యె. 86
- వ. ఇట్లు నిశ్చయించి వారు సకల భూప్రజల రప్పించిన. 87
- క. శతతాళదఘ్నుచుగున, య్యతుల గ్రావంబుఁ జూచి యఖిలగ్రామా
గతులై సమానవులు తమ, శ్రుతసాధనవిధులచేతఁ జూర్ణము సేయన్. 88
- సీ. గబ్బిగుబ్బలమీఁది కస్తూరికాపంక, మాణిము తైపుఁజేర్ల నంటుకొనఁగ
జాళువాబంగారు జలపోతనుచ్చుపై, నొడిదారములకాంతి జడికొనంగఁ

- గులుకుఁ జెక్కులలోన గురివెందతాటంక, రోచులు దాఁగిలిమ్మచ్చలాడ
నుడురాజు చెంగట నున్న రోహిణిమాడ్కి, మోముపై మంగరముత్య మలరఁ
గీ. కాలఘనకల్పకై శికాకల్పకల్ప, పుష్పగంధంబు దిక్కుల బుగులుకొనఁగ
వెలఁదిపాషాణమార్జంబు వెడలి నాఁడు, కడలిలోపలఁ బుట్టినక్రమము దెలిపె. 89
- వ. ఈరీతి నన్నాతి రాతిపాడి వెడలి నిలిచిన సకలజనంబులు తమమనంబుల. 90
- సీ. జొటజొటఁ గురియునో జుంటితేనియమోవి, నొదవునో జాబిల్లికొదమ నుదుట
విసరునో శృంగారరసవృష్టి కొప్పునఁ, దొలఁకునో యమృతంబు పలుకులందు
రాలునో కుముదపత్రములు చూపులయందు, వెడలునో సింగిణివిండ్లు బొమల
వెళ్ళఁబెట్టునొ పూర్ణవిధుకాంతి మొగమున, దిగపారునో పైఁడితెలివి మేన
గీ. వెడలఁ బొంగునొ చెక్కుల విమలరత్న, దర్పణద్యోతనిగనిగల్ తఱచు గాఁగ
జోడుకూడి చెలంగునో చూడఁ జూడ, గబ్బిగుబ్బలఁ గోడెజక్కవలకనలు. 91
- ఉ. గుత్తపు గుబ్బలాఁడి సుమకోమలి ముద్దులగుమ్మ మల్లిపూ
గుత్తి మెటుంగుదీఁగె లతకూన మనోజురవాళి జాళువా
ముత్తెపుఁగోల చంద్రకళ మోహనమంత్రము కాంతిరాశి యీ
పుత్తడిబొమ్మ యేకరణిఁ బుట్టెనొకో యుపలంపుధూళిలోన్. 92
- సీ. జిలుఁగుఁబయ్యెద జాఱఁ జిక్కిరిగుబ్బలకాంతి, దిగపార దిశ లెల్లఁ దెలివిపటప
నలవోక గాఁ జూడ నసమాస్త్రనిశితమా, ర్గణపరంపర లొక్కరాశిఁ బడఁగఁ
గరపంకజము లూఁపఁ గనకకంకణర్పుణ, నాదసంపద గుమానముగఁ జెలఁగ
బ్రతిపదంబున నూపురర్పుశంర్పుశవిరావ, మున మూఁగఁబడి హంసములు దొలంగఁ
గీ. దనరు చాతుర్యధుర్యసౌందర్యరేఖఁ, దగిలి వీడనిచూపుల మగిడి డిగియ
రాక మర్త్యుల వెంటాడి రా నమర్త్య, నీరజాక్షి నిరంకుశుఁ జేర వచ్చె. 93
- క. చనుదెంచి వచ్చి నిలిచిన, వనజేక్షణఁ గొఁగిలించి వసుధాసురనం
దనుఁడు నయనాంచలాశ్రులు, కొనగోరఁ దొలంగ మీటుకొనుచుం బలికెన్. 94
- క. నాకై లోకై కస్తు, త్యాకారము తాతిలోన నణఁగించి మనో
వ్యాకీర్ణశోకభరమున, నాకులపడి యుండవలసె నొ తరళాక్షి. 95
- వ. ఆన విని యయ్యరవిందదళాయతాక్షి భూసురనందనున కి ట్లనియె. 96
- సీ. నలునకా శనిచేతీయలత హరిశ్చంద్ర, మహిపాలమాలికా మాలకొల్వ
రోహిణీభర్తకా రాహుచేఁ బడుపాటు, పంచసాయకునకా భస్మ మగుట
వనజసంభవునంతవానికా తలఁపోక, పాకశాసనునకా బ్రహ్మహత్య
యరవింద నేత్రునకా బోయచేఁ జావు, హరునకా భిక్షాటనావస్తకి
గీ. ఘనుఁడు రామనృపాలునకా తలంప, నుత్కటం బైనపత్నీవియోగదుగ్గి
మెంతవారికిఁ గాని మహీసురేంద్ర, కర్త మనుభవనీయంబు గాక పోదు. 97

- క. ఆపద లెవ్వరికైనన్, బ్రాహ్మింపక పోవు వానిఁ బాపఁగ మిగులన్
బ్రా. పగుచుట్టము గలుగుట, పో పుణ్యవిపాకఫలము భూసురవర్యా. 98
- ఉ. ఆపదకై నబంధుజన మక్కఱదీర్చుధనంబు రోగమున్
బాపఁగఁ జాలునౌషధము పాపవిముక్తినిఁ జేయుపుత్రుఁడున్
గోపమడంచుతెల్వి బుధకోటికి మెచ్చగువిద్య దీనసం
తాపముఁ జూడలేనిదయ దైవవశంబునఁ గాక కల్గునే. 99
- గీ. నాకు నినువంటి వినయనిర్ణయధురీణు, పొందు గలుగంగఁ గాదె యోభూసురేంద్ర
పాకశాసనద త్తశాపము దొలంగె, వరతరం బైననిర్జరత్వంబు గంటి. 100
- కె. అని పలికి ధారుణీసుర, తనయాగ్రణి పూర్వమైనదయ తప్పకుమీ
నిను మఱవ నేనె వత్తున్, గనియుం గనకుండఁ గా నొకానొకవేళన్. 101
- చ. వినయగుణోత్తరుండవు వివేకసమగ్రుడ వార్యకోటిలో
ఘనుడవు నీతిశాలి ఐది గాక మనోహరమూర్తి వెంతయున్
ఐనితకు నిన్నువంటిమగవానికవుంగిలి గల్గుటల్ మనం
బునఁ దలపోయఁ బూర్వకృతపుణ్యవిపాకము గాక కొంచెమే. 102
- క. తనువుం దనువుం గూడుట, ఘనతరసంసర్గఫలము గాదు తలంపన్
మనమున్ మనముం గూడుట, యనుపమసంసర్గమహిమ యవనిసురేంద్ర. 103
- క. అది గాక మనకు మదియున్, మదియుం గలసినది యింక మఱపులు గలవే
మ్ముద మొదవఁ బోయి వచ్చెదఁ, ద్రిదివంబున కనుచు రంభ దివికిం జనియెన్. 104
- నీ. చామర గ్రాహిణీస్వర్ణకంకణఝణ, త్కారపోషితనటికటకనినదుఁ
దనులతాముకుళమేధావిధాయక సౌర, గాయకగేయసంకలితపులకు
ధవళసారసలసత్క సారమతికార, కాంబకాంబుజసహస్రాంచితాంగు
వర్ణితదోర్లతాస్వస్తికామరయోషి, దభిరామకాంతిభాగుభయభాగు
- గీ. నిర్జరాచార్యజల్పితనీతిశాస్త్ర, వచనకంపితమూర్ధపార్శ్వప్రదీప్త
రత్నమయకుండలప్రభారాజమాను, నింద్రుఁ జేరంగ వచ్చెఁ బూర్ణేందువదన. 105
- క. చనుదెంచి మ్రొక్కి నిలిచిన, వనితామణిఁ జూచె దివిజవల్లభుఁడు రవు
ల్కానుకోపవహ్నికీలల, కును బొమముడి ధూమపంక్తి కొదువం దీర్పన్. 106
- వ. ఇవ్విధంబునఁ గోపోద్రిక్తంబుగాఁ జూచి యిట్లనియె. 107
- గీ. లంజ విటుఁ డొనర్చులాలనభరమున, మఱచె నేమొ కాక మమ్ము లత్యు
పెట్టదో ప్రభావపేశలత్వమున లే, కున్న శాపభీతి నొందకున్నె. 108
- వ. అని రంభ నుద్దేశించి. 109
- గీ. తొలుతఁ జేసినట్టిదుష్టకర్తంబున, సంగ్రహింపరానిశాప మొందె
సద్రసంపునడకఁ జరియింపు మిపుడైన, మగువయోజ మాన మందుగలదె. 110

- క. భూవలయంబునఁ బలురా, యై వెలయు ము టన్న విభవమాసపడి దివిన్
నీ వెంతచుట్లఁబెట్టినఁ, బోవునె శాపంబు భోగమునఁగా కబలా. 111
- క. అని కోపగించి పలికిన, యనిమిషవిభునకును మ్రొక్కి యది వినిపించెన్
దను కపియించుట మొదలుగ, ఘనతరశాపోపశాంతి గడవల గాఁగన్. 112
- క. ఓహో యింతయపాయస, మీహితుఁడా విప్రసూతి యటుఁ గా కున్నన్
సాహసికుఁడై జయించునె, యాహా నెయ్యంబుతోడ హరు జూదమునన్. 113
- మ. సొగటా లాడి హరుం జయించినజనస్తోతవ్యచారిత్రుఁ డా
జగతీదేవకుమారుఁ డాతనికి నీశాపంబు వారించు టెం
త గణింపం గనుఁగో ముదం బొదవె నద్ధాత్రీసురుం జూత మం
చు గజశ్రేష్ఠము నెక్కి వచ్చె హరి యస్తోకోన్నతిన్ ధాత్రికిన్. 114
- క. సురరాజు వచ్చెఁ జనుదెం, చిరి తమతమవాహనములు చెలఁగఁగ విద్యా
ధరగుహ్యకాపురగికి, న్నరరక్షోయక్షసిద్ధనాకనివాసుల్. 115
- వ. అట్లు దనకుం బ్రసన్నుఁడై నదేవేంద్రునకు దండప్రణామంబులు చేసి యాభూసుర
నందనుం డి ట్లనియె. 116
- సీ. బలవృత్తనముచిజంభపులోమముఖదైత్య, వన వహ్నిహేతి యెవ్వానిహేతి
చిత్రసంగరజయశ్రీకరగ్రహణ నిర్వహణవిహస్త మెవ్వానిహస్త
మనఘకర్తాయాతఘనతరైశ్వర్యనిర్వ్యధపుణ్యలోక మెవ్వానిలోక
మసమానకారుణ్యరసవర్షిలోచన, వనజనికాయ మెవ్వానిలోక
- గీ. మమరవనమధ్యకేళిసాధాంతరాళ, వర్ణ్యతరసంప్రచరణ మెవ్వానిచరణ
మట్టిలోకైకవందితు నప్రమేయు, నిన్న వర్ణింపఁగా నేర్తు నే సురేంద్ర. 117
- శా. వంశారణ్యముఁగాల్చు పావమగతిన్ వర్ధిల్లు వై విద్విష
ద్వంశారణ్యము నిర్దహించు భవదుద్దానుప్రతాపాగ్ని శీ
తాంశుస్ఫూర్తులు సంశ్రితావళికి నీయాకారరేఖల్ త్రయ
స్త్రింశతోక్తిసుపర్వనాథుఁడవు కీర్తింప న్నినున్ శక్యమే. 118
- గీ. తగఁ బరాగము గప్పినతమ్మికోలను, మాడ్కి హరిచందనాలిప్య నుగుచువేయుఁ
గనులతో నొప్పు నీయుదగ్రప్రదీప్త, తనువుఁ గీర్తింప నేర్తు నే యనిమిషేంద్ర. 119
- వ. అని యనేకప్రకారంబులం గీర్తింప నన్నిలింపసార్వభౌముండు. 120
- ఉ. మెచ్చితి నీప్రవీణతకు మేలు ధరాసురవర్య వేడుకొ
మిచ్చెద నీకభీష్ట మన నెంతయు సమ్మద మంది వాంఛితం
బిచ్చెద వేని నా కనిమిషేశ్వర యీధరణీతలేశ్వరున్
స్వచ్ఛరితాగ్రగణ్య గ్రహసంభృతు నిగ్రహుఁ జేసి కావవే. 121
- చ. అన నిది యెంతమాత్రము ధరాసురనందన వేడు మింక నొం
డనుపమ మైకొర్కి. యన నాబలనూదనుతోడ బ్రాహ్మణుం

డనిమిషలోకనాథ విబుధాబ్జముభీమణి రంభపట్టునన్
జన దభిలాష మేమియును సారసగంధిని నా కొసంగవే.

121

5. నా విని నవ్వి యవ్విబుధనాయకుఁ డిట్లును విప్రనూతితో
నోవిటసార్వభౌమ వికచోత్పలలోచన రంభ నిత్తుఁ గా
కావసుధాస్థలిన్ దివిజకాంతల కుండఁగరాదు వచ్చుచుం
బోవుచు నుండు భూతలికి భోగముఁ జేకొను పూర్వరీతిగన్.

123

6. అని యనేకదండప్రణామంబులు సేసి నిలిచిన.

124

7. రింఖాపాతమునం జదల్ గదల నిర్విచ్ఛేదవారానిల
ప్రేంఖద్వాతపరంపరల్ దెసల నాభీలంబుగాఁ బర్వ వై
శృంఖల్యంబునఁ బట్టపల్లవుసిరుల్ చేర్వార నుచ్చైశ్రవగ
కంఖాణంబు గదల్చె వాసవుఁడు దిక్పాలానిసంసేవ్యుఁ డై.

125

8. అప్పు డారాజు భూతావేశనిర్దుక్త, దేహుఁ డై కాంతిసందీప్తుఁ డయ్యెఁ
దదనంతరమున రత్నంబుల నభిషిక్తుఁ, జేసిరి మంత్రులు భూసురేంద్రు
నాపేమ్మట నృపాలకాంతగిపుర స్త్రీలు, తమతమసొమ్ము సెంతయు నొసంగి
రటుతరువాత దేవాంగనామణి యగు, రంభ యేతెంచి సంరంభ మొదవ

గీ. గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి యోగుణసముద్ర, నీకతన శాపమోక్షంబు నాకు దొరకె
నీవలన నచ్చరలలోన తేవ గంటి, నిన్నుఁ గూరిచి హరియు మన్నించె నన్ను. 126

క. వినవోయి నిరంకుశ నీ, కును నాకును లోకభర్త కూర్చినయిష్టం
బునఁ బాయ మని యెఱుంగుము, చనియెద నిప్పటికి మగిడి చనుదెంతుఁ జుమి. 127

క. అని యనిమిషభామిని వో, యినపిమ్మటఁ దల్లిదండ్రు లెంతో సంతో
షనితాంతహృదయు లై పు, త్రునిఁ గౌఁగిటఁజేర్చి పులకధూర్వహతను లై. 128

క. తనయా నిన్నింత నయా, ధ్యుని ప్రాప్త మెఱుంగ లేక యొకమానవమా
త్రునిఁ గాఁగఁ జూచి నిరసిం, చినయపరాధంబు నారసి త్నమింపఁగదే. 129

సీ. ఒకనికి శక్యమే యరగభూషణుతోడ, నలఘుచాతురి జూద మాడి గెలువ
గెలిచెఁ బో యొకనికిఁ దెలియునే సామాన్య, రమణుల నడుగక రంభ నడుగ
నడిగెఁ బో యొకనికి నలవియే సురకాంత, లాలించి భూమి నిల్లాలిఁ జేయఁ
జేసెఁ బో యొకనికిఁ జెల్లునే చిరభోగ్య, మగునింద్రశాపంబు నపుడె మాన్ప

గీ. నీకుఁ దక్కుఁగ వికచనాళికలోచ, నామనోహరదేహసౌందర్యధుర్య
తానివారితశీతలధామ సోమ, ధరకృపాపాత్ర పుత్రకందర్పదర్ప. 130

క. అని వినుతి సేయఁజననీ, జనకుల బహుశార్థములను సంతృప్తులుగా
నొనరించి రంభయునుమతిఁ, దనయంగనయందు సునయతనయులఁ గాంచెన్. 131

వ. మఱియు నతండు వృషభాహవపరధ్యానాసక్తమౌన త్వపరా యణపరిప్రాప్తవిజ్ఞాన
పాటవంబున నేకవాక్యప్రతిష్ఠాపనాచార్యుండును ద్విజవంశపావనుండును త్రివర్గనిర
తుండును జదుర్వేదపరాయణుండును బంచశరాకారుండును షట్చక్రస్థిపారీణుం
డును సప్తాశ్వతేజుండును నష్టభోగసంపన్నుండును నవనిధానసంపన్నుండును దశదిశా
పూరకీర్తిమండలుండు నై చెలంగె.

132

క. ఎటునంటిదురాచారున, కెటునంటిజగత్ప్రసిద్ధి యెఱిగితె రాజా
యటుగానఁ బూర్వపుణ్యో, త్కటభౌవం బల్పు నైన ఘనుఁగావించున్.

133

చ. అని ముని ధర్మశీలవనుధాధిపమాళికి నేర్పరించిచె
ప్పినకథ బాల్యచాపలముపెంపున స్వామికి విన్నవించితిన్
జనకుఁడు బాలుఁ డాడునపశబ్దవచోనివహంబుచేత నె
మ్మనమున మోదమందుక్రియ మామకవాక్కుల సంతసిల్లుమి.

134

మ. మదనధ్వంసక తారభూమిధరధామా ధామధామాక్షసం
మదసంధాయక దివ్యనామ నిజవామావామవామాంగ దు
ర్మదదంతావళదానవప్రవరభీమా భీమభీమత్వసం
పదగారీకృతదుష్టదైత్య ధృతసోమా సోమసోమేశ్వరా.

135

శా. భస్మాద్ధూళితదేహపోషణకళాపారీణ వార కరా
కస్తాగుద్ధితకాలమాటవిషద్ధిగ్రీవ పాదాంబుజా
తస్త్వర్మప్రజకల్పభూజ కరుణాధన్యేక్షణా సేవమా
నాస్తత్రైత్రకమత్తనూభవకనాగాఖ్యాంకలింగాహ్వానా.

136

క. అతులతరసోమవార, వ్రతనియమధురీణహృదయవారిజ సాధ్వీ
శతవినుత చెన్నమాంబా, ప్రతిదినసంసేవ్యమానపదపంకేజా.

137

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కాళీవరప్రసాదలబ్ధవర్ణవర్ణనీయక విత్వతత్త్వభౌరేయ పెదలింగ
నార్యగర్భార్ణవపార్ణిమాత్రేయ గురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమానమ
సకలవిద్యజ్ఞసవిధేయ గుప్తయనామధేయప్రణీతం బైననిరంకుశోపాఖ్యానం బనుఁ
ప్రబంధంబునందు సర్వంబుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

ఈ కావ్యపుఁ బీఠికలో 10 వ పజ్జిలో 'గ్రీ॥ శ॥' అనుభాషికఁ బిదప
'1620 సంవత్సరముల' అని చదువునది.

చెన్నపురి : వావిళ్ల. రామస్వామికాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
ఆదిసరస్వతీనిలయము ద్రాక్షరకాలయందు ముద్రితము. — 1916.